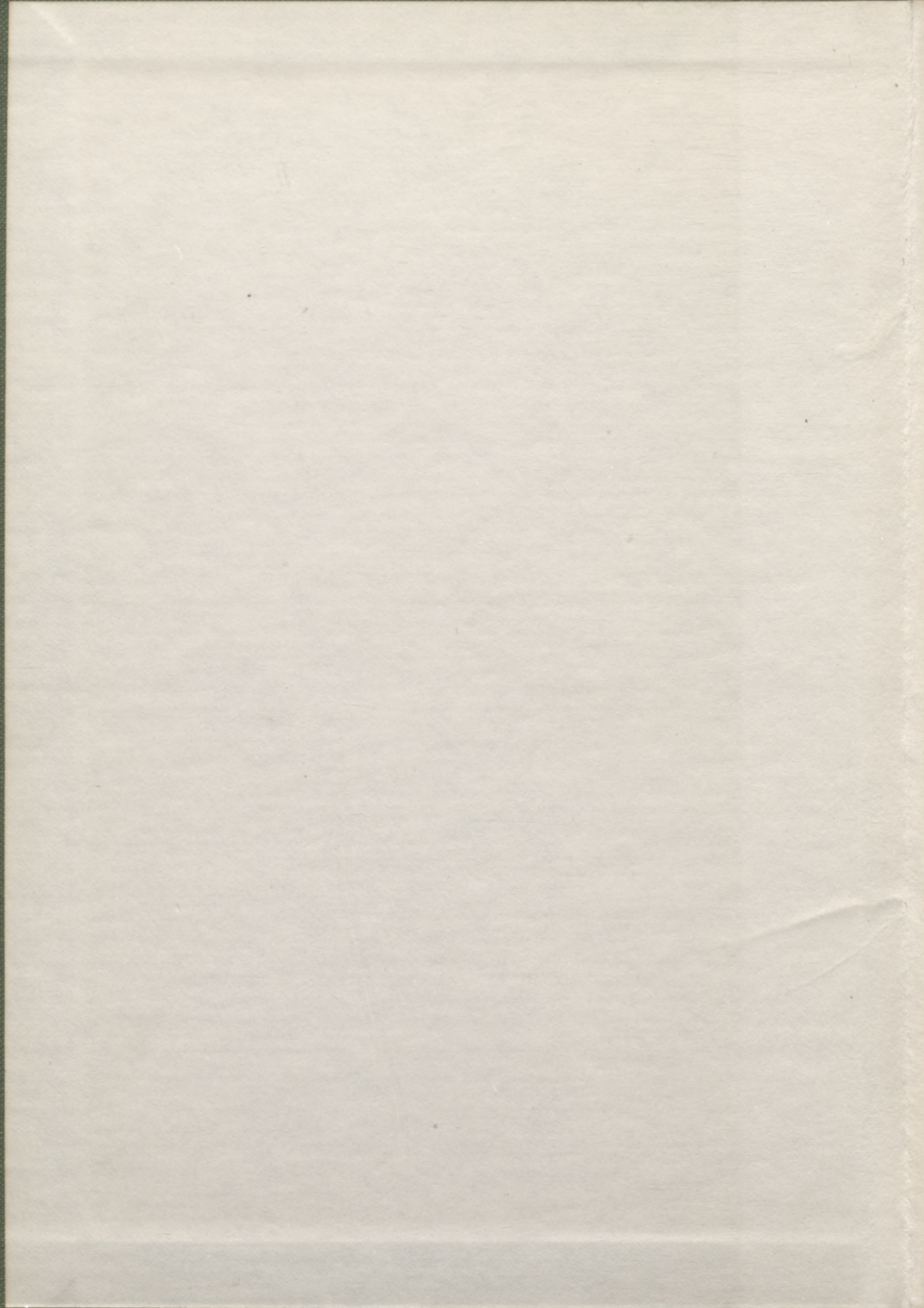
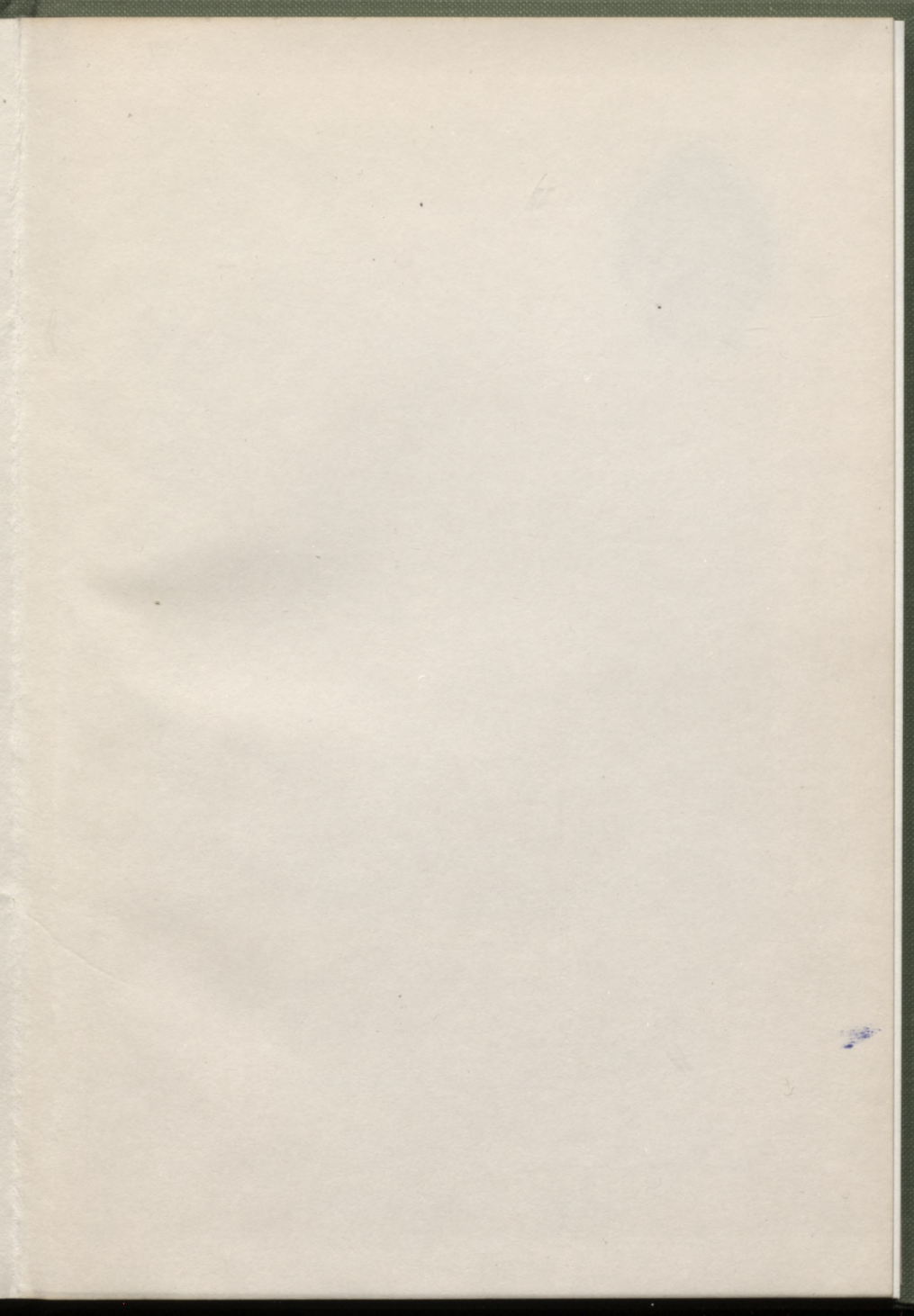
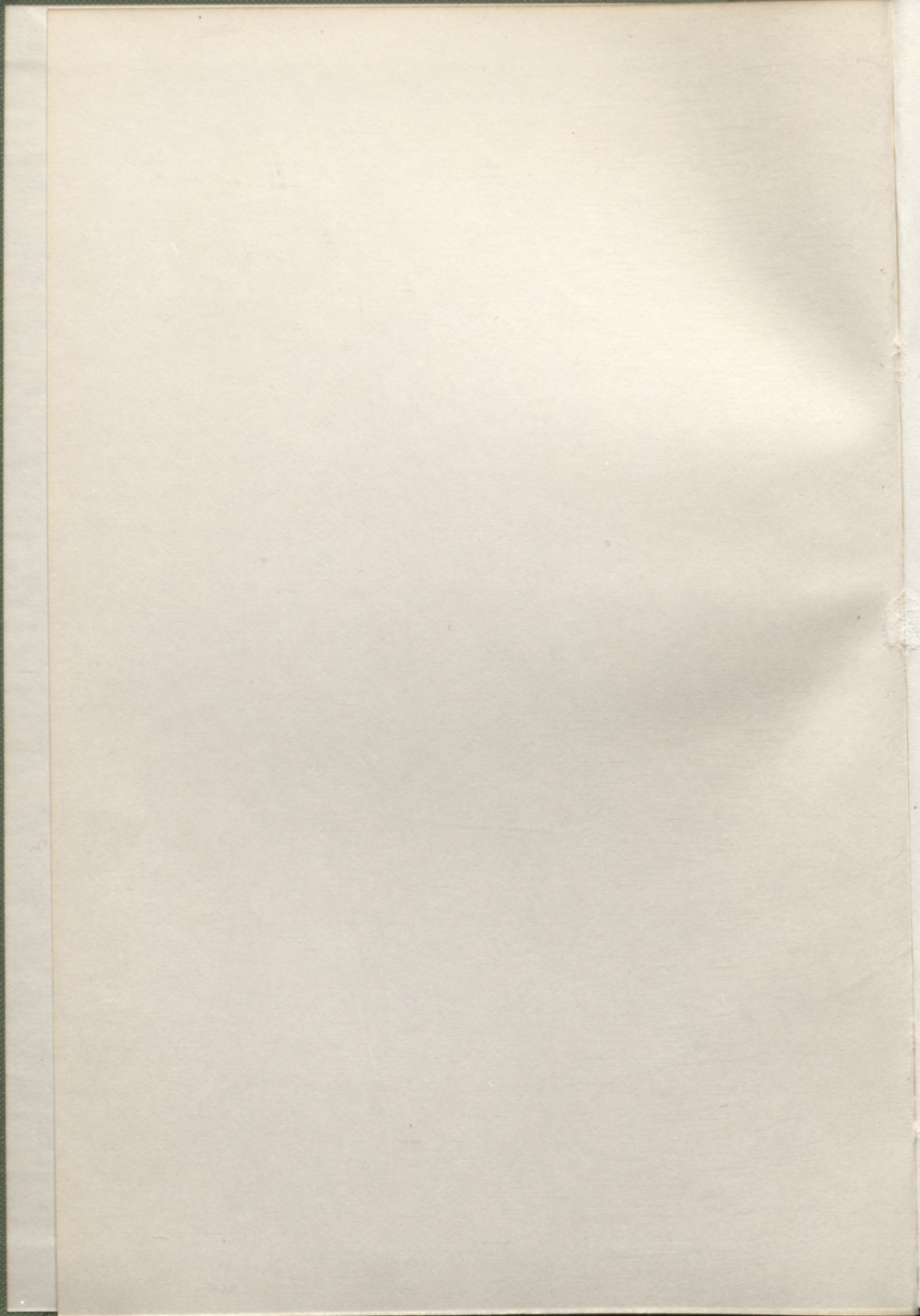

92-3
L 509

GENERĀLIS
AUZĀNS

B, 2

Andrej's Turani

L 92-3
509

dubļ 2
9

ĢENERĀLIS

AUZĀNS

ISS DZĪVES STĀSTS

Pēc ģenerāļa Auzāna rakstītām atmiņām, dokumentiem,
Latviešu Strēlnieku piemiņas izdevumiem, ciņas biedru
vēstulēm un atmiņām

uzrakstījusi

LIDIJA AUZĀNE-TĪCMANE

1971

ADNOLDA TĪCMAŅA APĢĀDS

122

2. papildinātais izdevums ar plkv. A. Plensnera ievadvārdiem

1. izdevums iznāca Zelta Ābeles apgādā 1955. gadā.

Copyright by Arnolds Ticmanis, 1971.

Latvijas Nacionālā
BIBLIOTĒKA

~~98-~~ 7.2/2
0304047453

Varoņgaram un sirds skaidrībai

V e l t ī t s

ĢEN. AUZĀNA

SIMTĀS

DZIMŠANAS DIENAS

ATCEREI

LATVIEŠU STRĒLNIEKIEM

Strēlnieki!

Jūs bijāt pirmie,
kas ar ticību un vienprātības spēku
par īstenību pratāt
mūsu tautas gadu simtu sapni vērst.
Jūs bijāt pirmie, kas ar cīņām varonīgām, sūrām
mūsu tautas vārdam likāt skanēt tālu
pāri zemes robežām un pāri jūrām. —

Laiks nespēj izdzēst jūsu varoņdarbu slavu,
un jūsu vārdam aizmirstībā nenogrimt.
Vēl tagad tālu svešā zemes malā
mēs zemu galvas noliecam un lūdzam
par jūsu dzīvībām, kas zuda Nāves salā. —

Strēlnieki!

To liesmu mūžīgo, ko Ziemassvētku naktī baigā
jūs Tīrelpurva sniega klajumos
ar savas mīlestības lāpu kūrāt,
mēs vienmēr sargāt solāmies, kā jūs to darījāt,
sev neprasot nekā, bet tikai dodot;
un jūsu ticību, un jūsu gara spēku,
to solām audzēm nākamām mēs nodot!

VIENKĀRŠĪBAS LIELUMS

Spilgtu latvju censoņa, kaŗotāja un iecienīta vadītāja personību lasītājs redzēs veidojamies, darbojamies un trimdā mūžu noslēdzam ģenerāļa Auzāna dzīves stāstā. Šo mazās tautas kādreizējo gana zēnu un lauku puisi, kuŗu šovīnistisks krievu skolotājs negrib laist pat par vienkāršu mērnīeku, lielā krievu tauta beidzot aicina visaugstākajā militārzinātniskā postenī, kāds vien tai ir. Tas ir viņa dienesta kalngals, tomēr viņa sevišķā misija un viņa spējas viskrāšņāk uzplaukst un iegūst slavu savas tautas un tās kaŗavīru vidū. Tā ģenerāļa Auzāna vārds paceļas mirdzumā un paliek visciešāk saistīts ar Latviešu Strēlnieku cīņām un uzvarām, jo tas miera laika darbs, ko viņš vēlāk savā parastajā rūpībā un prasmē velta mūsu armijai un zemei nozarē, bez kuŗas kaŗaspēks paliktu „akls” un darbībai nespējīgs, bija vairs redzams un novērtējams tikai daudz šaurākām aprindām.

Apvienojot lielas kaŗavadoņa spējas ar plašām zināšanām un patiesu cilvēku saprašanu, pieredzējis lielu augstumu, slavu un cieņu, viņš nekad nebija apreibis no tīkamā vai saguris no netīkamā. Kā viņa nepozētā drosme kaŗa vai dzīves laukā sakņojās no vecākiem mantotajā reliģiozitātē un paļāvībā Dievam, tā no centīgajām latviešu mājām mantots un paturēts likās arī viss viņa dziļi ētiskais raksturs un askētiski vienkāršais dzīves veids. Viņš bija tik īsts, ka kaŗavīra tērps nekad viņā nevarēja apslēpt laba un rūpīga latviešu saimnieka izcelsmi, gluži kā viņa

valodai visu gaŗo mŗzu skanŗja lidzi viŗa dzimtŗ novada ovŗlais, sirsnigais tonis, darŗdams to tik latvisku.

Tikpat vienkŗŗs, kŗds ģenerŗlis bija savŗ runŗ un darbŗ, ir arŗ ŗis viŗa meitas stŗsts par tŗvu. Un taisni ŗai vienkŗŗŗbŗ vŗl gaiŗŗk parŗdŗs viŗa cilvŗka un karŗvŗra lielums.

Pulkv. A. PLENSNERS

BĒRNĪBA UN SKOLAS GADI

Andrejs Auzāns dzimis 1871. gada 3. aprīlī Pļaviņu (toreiz Stukmaņu) pagasta Bormaņu mājās kā lauksaimnieka dēls. Bormaņi atrodas kalnā, ziemeļos no Rīgas-Daugavpils dzelzceļa, apmēram pusceļā starp Kokneses un Pļaviņu stacijām. No visām pusēm Bormaņus apņem vareni meži, pāri kuriem tālumā var saskatīt dažas Kurzemes augstienes.

Andreja tēvs Jānis Auzāns Bormaņu mājas pēc 1849. gada agrārlikuma iepirka no Stukmaņmuižas barona Medema uz pusēm ar savu māsas vīru Pēteri Bormanī, kas Bormaņos dzīvoja jau kļušū laikos. Katram saimniekam iznāca pāri par 100 pūrvietām zemes un meža.

Šais klusajās un vientuļajās lauku mājās pirmos soļus spēra mazais Andrejs. Bormaņu rocība nebija liela. Maksājumi muižai prāvi, zeme neizkopta, ar mežu apaugusi. Jau no mazām dienām Andrejs sāka pelnīt dienišķo maizīti tēva mājās strādājot. Sākumā tās bija gana gaitas kalnainajās ganībās. Ģimenci augot un mazajām māsām stājoties ganu kārtā, Andrejam jau ar 15 gadiem bija jāstājas puīša darbā. Darbs bija smags. Vasarā cēlās ar gaismiņu uz siena pļaušanu, bet rudenos tūdaļ pēc pusnakts uz kulšanu. Līdz brokastīm kūla ar sprīguļiem, pēc tam vētija labību, sākumā to no pelavām šķirojot ar sviešanu, vēlāk iegādājās vētijamo mašīnu. Šo darbu parasti darīja Andrejs ar tēvu, visu dienu pavadot rijas putekļos

Darbs dzina darbu. Arī ziemā nebija atpūtas.

Jāgatavo malka un koka materiāli būvēm, jādomā par māju remontiem un darba rīkiem. Gandrīz visus darba rīkus un zirgu lietas, kā arī traukus, apģērbus, veļu un apavus taisīja paši, jo pirkšanai nebija līdzekļu. Andrejam sevišķi patika garie ziemas vakari, kad abas Bormaņu saimes salasījās kopā Bormaņu tēva galā un tur strādāja katrs savu darbu. Sievietes vērpa, šuva, adīja, vīrieši taisīja ķeblišus, spaiņus, mucas, arkļus, grābekļus, koka pavārnīcas, pastalas, zirga lietas, vija auklas. Arī bērni palīdzēja. Vecākie pina vīzes, mazākie uzmanīja un mainīja skalus. Uguni rūpīgi glabāja un reiz, kad tā pa nakti pavardā bija izdzisusi, bija jāskrien pēc uguns uz kilometru attālām Sēlišķu mājām. Darbs un dzīve Bormaņos ritēja priecīgā saskaņā. Neviens nekad nesūdzējās, visi strādāja ar prieku. Jokiem, asprātībām, smieklīem un dziesmām nebija gala. Sevišķi Andrejs mīlēja ziemas vakaros klausīties pasakas vai nostāstus par kļaušu laikiem un muižas kungiem, kā arī Napoleona un Turku kariem un Zviedru Ķēniņa laikiem.

Bormaņu ļaudis bija dievbijīgi. Katru svētdienu un svētku dienas rītu visi salasījās kopējiem dievvārdiem. Bormaņu tēvs lasīja sprediķi no lielas grāmatas ar ādas vākiem un apkaltiem stūriem. Šo grāmatu bērni skatīja ar bijību. Svētsvinīgie brīži dziļi iespiedās mazā Andreja sirdī. Vecāku vienkāršā, sirsnīgā palāvībā Dievam sakņojās Andreja ticība, kas viņu vēlāk izveda cauri vissīvākām kauju ugunīm, visgrūtākiem pārbaudījumiem.

Pirmais Andreja skolotājs bija Bormaņu puisis Romāns. Tas bija ņēmis dalību turku karā un nokalpojis ķeizaram 25 gadus. Ziemas vakaros viņš mācīja Andrejām un vecākam brālim Pēterim rakstīt un rēķināt. Lasīt, kā arī baušļus un lūgšanas

Ģen. Auzāna vecāki, Jānis un Ede Auzāni, Bormaņos, 1913. g.

mācīja māte. Romāns daudz stāstīja par savām kara-
vīra gaitām, un rekrūšu ķeršanu.

Skolas gaitas Andrejs, kopā ar vecāko brāli, uz-
sāka Stukmaņu muižas skolā. Divās ziemās šo skolu

beiguši, abi brāļi trīs ziemas turpināja mācības Kokneses draudzes skolā. Ziemā uz skolu tēvs veda kamanās, pavasarī un rudenos zēni 8 kilometrus gaŗo ceļu veica kājām. Tie bija brīnišķīgi gājieni pa skaisto meŗa ceļu. Abi brāļi naski soļoja ar pārtikas kulītēm uz muguras, dziedot tautas dziesmas, stāstot pasakas, vai arī pārrunājot skolas uzdevumus.

Skolas priekšnieks Konstants prata skolniekiem iedvest mīlestību uz mācībām. Viņš mācīja zēnus mīlēt savu zemi un tautu, kā arī radīja viņos dziņu pēc zināšanām. Konstants bija Andreja ideāls, un zēns nevienu reizi vien nožēloja, ka viņa kristītais vārds ir citāds kā Konstantam, tik ļoti viņam gribējās būt savam skolotājam līdzīgam.

Sevišķi Andrejs mīlēja ģeografiju, latvieŗu tautas vēsturi un tautas dziesmas. Vismazāk patika Vācijas vēsture, kas, kā Andrejam likās, sastāvēja no bezgalīgas Heinrichu rindas. Andrejam šie Heinrichi bija pavisam vienaldzīgi, un viņu valdīšanas gadu virknes negribēja un negribēja palikt atmiņā. Pēc skolas beigšanas Andrejs atcerējās tikai vienu vienīgu Heinrichu, kuŗu sauca par Putnu Ķērāju, jo tai mirkli, kad izsludināts par valdnieku, viņš atrasts meŗā putnus ķerot.

Bormaņu tēvam bez diviem dēliem Pēteru un Andreja bija vēl četras meitas. Tēvs domāja, ka vecākajam dēlam Pēterim būs jāiet kaŗa dienestā un Andrejam līdz ar to jāuzņemas mājas apsaimniekošana. Tādēļ arī vecāko dēlu domāja skolot tālāk. Vecāku vēlēšanās bija dēlu izskolot vai nu par skrīveri, skolotāju vai mācītāju un meitas izprecināt saimnieku dēliem. Paši ar lielām grūtībām tikuŗi pie zemes stūrīŗa, viņi to uzskatīja par augstāko ideālu. Bet pēc draudzes skolas beigšanas vecākais dēls Pē-

teris atteicās tālāk iet skolā. Turpretim Andrejā jau no mazām dienām bija neatvairāmas ilgas pēc zināšanām. Lai cik mīļas bija tēva mājas, skats vienmēr sniedzās uz apvāršņa pusi pret Kurzemes augstienēm. Redzēt plašo pasauli, krāt gara vērtības, zināšanas, un tad nākt atpakaļ uz tēva sētu un pilnām rokām dot no sava mantu krājuma, lūk, tas bija Andreja ideāls. Draudzes skolā mācīja vācu valodu, bet krievu valodai veltīja mazu vērību. Andrejs saprazdams, ka bez krievu valodas tikt uz priekšu nevarēs, ziedoja katru brīvu brīdi šīs valodas mācībām. Pārrunājot ar tēvu, ko darīt tālāk, abi nolēma, ka Andrejam jāiestājas Vietalvas divklasīgā Iglītības Ministrijas skolā, kā šai laikā bija nosaukta Vietalvas Draudzes skola. Skolas priekšnieks bija pazīstams sabiedriska darbinieks Kalniņš. Skolas attālumš atļāva svētdienās apmeklēt vecākus un pārtiku piegādāt no mājām. No atnestiem produktiem skolnieki paši sev gatavoja pusdienas. Tā skolas apmeklēšana neizmaksāja vairāk kā draudzes skolā.

Pēc pārbaudes Andreju skolā uzņēma. Kalniņš bija priekšzīmīgs audzinātājs, un skola bija ļoti labi nostādīta. Arī brīvo laiku Kalniņš pavādīja ar skolniekiem, organizējot rotaļas, vingrošanu, pastaigas skolas tuvākā apkārtnē, iepazīstinot skolniekus ar dabu un tās brīnumiem. Klasē bieži notika spējīgāko skolnieku priekšlasījumi un to iztirzāšana. Mācības valoda galvenām kārtām bija krievu, jo Aleksandra III valdīšanas laikā visur bija vērojamas pārkrievošanas tieksmes.

Ar otrā mācības gada sākumu Andreju iecēla par skolnieku vecāko. Vecākais bija atbildīgs par iekšējo kārtību skolā, viņš sekoja, lai skolnieki celtos un ietu gulēt noteiktā stundā, lai būtu laikā klasē, lai

uzdevumu sagatavošanas brīžos klasē būtu klusums.

Jau šeit parādījās Andreja labās organizētāja spējas un cilvēku izpratne. Par skolnieku vecāko viņš bija līdz skolas beigšanai, un šai laikā viņam nebija neviena pārpratuma ne ar skolniekiem, nedz skolotājiem.

Pēc Vietalvas skolas beigšanas 1889. gadā, Andrejam izglītība uz laiku jāpārtrauc, kaut arī grūti nākas ar to samierināties. Tomēr viņš saprot, ka brālim aizejot kara dienestā, tēvs nespēs viens pats apsaimniekot mājas un vēl palīdzēt dēlam skoloties. Tā visu vasaru un nākamo ziemu Andrejs iet puiša gaitās tēva mājās. Katru vaļas brīdi viņš turpina mācīties. Tuvējā dzelzceļa sarga dēls Brencis ir iestājies Pleskavas Mērnieku skolā. Andrejs uzzina, ka šīs skolas kurss ir trīsgadīgs, ka skolas nauda nav jāmaksā un arī grāmatas dod par brīvu. Ja sekmīgi beidz pirmo kursu, dod stipendiju tālākām mācībām. Un Andrejs domā: „Lūk skola, kuŗu es materiālā ziņā varētu beigt gandrīz ar paša spēkiem, ja vien brālim nebūtu jāiet dienestā. Ja arī ceļš uz šo skolu man būs slēgts, tomēr vaļas brīžos varu gatavoties un cerēt”. Kopā ar otru latviešu zēnu no Bebru pagasta, Kārli Zapravski, Andrejs gatavojas iestāju pārbaudījumiem. Redzēdami, Andreja neatlaidību, vecāki beidzot atļauj braukt uz iestāju pārbaudījumiem. Kopā ar Zapravski Andrejs dodas uz Pleskavu. Šis pirmais gaŗākais brauciens pa dzelzceļu ir vesels piedzīvojums. Zēniem vajaga visu redzēt, visu pārbaudīt, katrā stacijā izskriet, apskatīt stacijas ēkas un apkārtni, izlasīt visus uzrakstus.

Pleskavā zēnus gaida liela vilšanās. Visus citus pārbaudījumus sekmīgi izturējuši, viņi abi krievu valodā saņem nepietiekamas atzīmes. Ceļš uz skolu

Mērnieku skolā Pleskavā.

pagaidām slēgts, jābrauc atpakaļ uz tēva mājām. Bet Andrejs nedomā padoties liktenim, nē, viņš nolemj pielikt visus spēkus, lai nākamā gadā skolā tiktu. Mājās viņš centīgi strādā visus lauku darbus, bet katru brīvu brīdi pavada pie krievu valodas grāma-

tām. Tuvojas brāļa iesaukšana. Tēvs ar brāli aizbrauc uz Rīgu. Pēc trim dienām agri no rīta Andreju uzmodina tēvs ar priecīgu ziņu — brālis kaŗa dienestā nav paņemts un paliks saimniekot mājās, Andrejs var braukt uz Pleskavu. Tā jau janvārī viņi ar Zapravski brauc atkal uz Pleskavu, lai visu laiku varētu ziedot mācībām. Seko gari darba mēneši, un rudenī abi jaunekļi var lepoties ar Mērnieku skolas tērpju.

Skolas gadi nav viegli. Darba ir daudz, sevišķas bažas sagādā krievu valoda. Šajā pārkrievošanas laikā daži skolotāji ne visai labvēlīgi noraugās uz latviešu jaunekļiem, kas, lūk, iedomājušies kļūt par mērniekiem. Arī materiāli nav viegli, parasti jāiztiek bez pusdienām.

Jau otrā gadā Andrejs, dabūjis stipendiju, atsakās no tēva palīdzības, jo ģimenē ir seši bērni, bet nau-das maz.

Zapravskis neiztur smago darbu un nepietiekamo uzturu un mirst ar tuberkulozi. Tas Andrejam ir pirmais lielais pārdzīvojums, pirmā sastapšanās ar nāvi. Žēl skolas biedra, bet viņa liktenis Andrejam ir brīdinājums, ka jākopj ne tikai gars, bet arī miesa. Viņš cenšas mācoties uzturēties pēc iespējas svaigā gaisā, iet gaŗās pastaigās, nodarbojas ar dziļo elpošanu.

Mācības veicas sekmīgi. Tuvojas gala pārbaudījumi. Visur Andrejam ir vislabākās atzīmes, izņemot krievu valodu. Krievu valodā viņš nevar un nevar iegūt labāku atzīmi kā 3, bet, lai beigtu skolu, ir nepieciešami dabūt vismaz 4. Ko darīt? Andrejs apzinās, ka viņa krievu valoda ir jau laba, ka skolotājs netaisns, bet kā pret to cīnīties? Viņš sasauc tuvākos skolniekus, viens no tiem ir pirmais skolnieks, krievs Maslovskis. Maslovskis, izlasījis Andreja dom-

rakstus, nolemj, ka tie ļoti labi un ka skolotājs jāpārbauda. Viņš piedāvājas Andrejam uzrakstīt domrakstu viņa vietā. Ir doti divi temati. Maslovskis uzraksta divus domrakstus. Skolnieku „komisija” izvēlas labāko, Andrejs to pārraksta un iesniedz kā savu. Tas ir risks, bet Andrejs nekad nebaidās riskēt, ja tas vajadzīgs. Liels ir uztraukums klasē, kad burtnīcas izdalot, skolotājs Andrejam saka: „Jūsu domraksts nav slikts, bet tomēr vēl arvienu sastopami izteicieni, kas nav īsti krieviski, tamdēļ es jums ielieku 3+”. Maslovskis neiztur, uzlec kājās un prasa: „Cik tādā gadījumā man?” — „Jums”, izbrīnā atbild skolotājs, „kā parasti 5.” Ko darīt? Zēni dodas pie skolas priekšnieka, izstāsta viņam visu vaļsirdīgi. Par laimi skolas priekšnieks ir krietns cilvēks. Viņš liek krievu valodas skolotājam Andreju atsevišķi eksāminēt krievu valodā komisijas priekšā. Šis eksāmens velkas divas stundas, un rezultātā Andrejam ir apaļš piecinieks. Skola ir sekmīgi pabeigta. Andrejs Auzāns — pilntiesīgs mērnieks.

JAUNĪBA UN PIRMIE DARBA GADI

Alkas pēc zināšanām Andrejā nav mazinājušās. Viņš gudro, ko darīt. Līdzekļu tālākām mācībām nav. Bet ir mācības iestādes, kur tālākā izglītība nekā nemaksā. Tāda ir Kaŗa Topografu skola Pēterpilī. Mācības un uzturs tur par brīvu. Jāsagādā tikai nauda ceļam uz Pēterpili un izdevumiem eksāmenu laikā. Te palīdz Mērnīeku skola, aizdodot vajadzīgos instrumentus un ieteicot Auzānu Pleskavas Zilās muižas īpašniekam muižas uzmērīšanas darbos.

Vasara pāiet mērnīeka darbā muižā. Šis darbs Andrejam patik un neliekas grūts. Vasaras beigās ar nopelnītiem 70 rubļiem Auzāns dodas uz Pēterpili.

1893. gadā Auzāns tiek uzņemts Kaŗa Topografu skolā. Skolā viņš ir vienīgais latvietis. Dzīve rit stingrā disciplinā. Viss ir noteikts, kad celties, kad ēst, kad ierasties apmācībās vai lekcijās, kad iet gulēt.

24 gadu vecumā Auzāns beidz Kaŗa Topografu skolu ar pirmo šķiru. 1895. gada oktobrī viņu iedala Leibgvardu Somijas pulkā. Auzāns uzmanīgi seko pārējo jaunāko virsnieku dzīvei un parašām un pēc pāris mēnešiem jaunajā darba vietā jau jūtas pilnīgi labi. Disciplīna un pienākums viņam visur pirmā vietā. Šeit jāmin notikums, kas spilgti parāda viņa izturību un pienākuma apziņu. Auzāns nekad nedomāja par sevi un arī vēlākā dzīvē nekad ne par ko nežēlojās, nekad negribēja apgrūtināt citus. Ja dažreiz saslima, apgalvoja, ka ir pilnīgi vesels. Viņa gars venmēr bija stiprāks par miesu. Pulkā kādā

aukstā ziemas naktī viņš iedalīts kā dežūrvīrsnieks pie sprāgstvielu noliktavas, kas atradās savus 12 kilometrus ārpus pilsētas. Auzānam likās, ka ar veselību nav kaut kas kārtībā, tomēr tā kā bija svētdiena, lai nevienu netraucētu un neapgrūtinātu, viņš nolēma iet sardzē. Pēc 24 stundām, kad pienāca maiņa, viņš devās kā parasti ar savu rotu kājām uz kazarmēm. Novedis rotu līdz kazarmēm, viņš gāja uz savu dzīves vietu, bet uz sliekšņa sabruka. Pamodās tikai pēc trim diennaktīm slmnicā. Izrādās, slimis ar vēdera tīfu, viņš bija 11 dienas vēl pildījis savus pienākumus un tas gandrīz maksāja dzīvību.

Virsnieka alga nebija liela, ap 50 rubļu mēnesī. Tomēr jau pirmā atvaļinājuma laikā, pārbraucis mājās, Andrejs noskaita tēvam 35 zelta desmit rubļu gabalus. Tā ir visa nauda, ko tēvs viņam šais gados varēja dot izglītības turpināšanai. Arī visa tālākā izglītība ir iegūta vienīgi paša spēkiem.

Aprīlī Auzāns atstāj Somijas pulku, jo piekormandēts Pēterpils apgabala un Somijas kara topografu daļai.

Vasarā viņš dodas uz topografiskiem darbiem Igaunijā, Tāmsalas rajonā. Šis ir skaists laiks. Darbs laukā, pēc dzīves pilsētā, tuvs un patīkams. Visās apkārtējās mājās Auzāns ar draugiem ir gaidīts viesis. Ar savu mierīgo atjautību Auzāns ir iemīļots katrā sabiedrībā. Agrās jaunības dienās dažreiz uzsmēķējis un iedzēris pa glāzītei, viņš pēc sava skolas biedra Zapravska nāves to pilnīgi atmetis. Bet viņa asprātībai nevajaga vīna vai alus palīdzības. Arī bez tā dzirkst sarunas, skan smieklī un dziesmas visur, kur viņš parādās. Viņa atjautība un humors to nekad neatstāj. Reiz topografiskos darbos viņš satiekas ar vācu baronu, kuŗa uzpūtība viņam nepatīk. Kuŗavīriem

ejot pa ežām un ceļiem gar skaistajiem rudzu laukiem, barons iejautājas: „Vai viņi rudzos arī ies?” „Ja vajadzēs, tad ies”, atbild Auzāns. „Kam es varu sūdzēties?” prasa barons. „Nikolajam II Pēterpilī”, atbild Auzāns. Ar to arī saruna izbeidzās.

Laiks iet nemanot. Kaut arī dzīve ir patīkama un lielākais darba biedru vairums pēc tālākās izglītības vairs necenšas, Auzānam liekas, ka viņa apvārsnis vēl par šauru, zināšanu vēl par maz. Lai iestātos kādā no augstākām mācību iestādēm, nepieciešamas svešvalodu zināšanas. Bez tam pēc Kaŗa Topografu skolas beigšanas jānostrādā vismaz trīs gadi kā virsniekam, sākumā ierindā, vēlāk kādā topografu daļā. Šos ierindas dienesta gadus Auzāns pavada Jelgavā, Novotoržskas kājnieku pulkā. Gatavojoties tālākām studijām, Auzāns mācās vācu un franču valodas. Tā kā virsnieku alga ir maza, viņš neņem privātstundas, kaut arī tā būtu daudz vieglāk, bet mācās pašmācības ceļā. Mazā alga tomēr viņu nekavē jau šai laikā uzsākt savu plašo palīdzības darbu. Viņš nekad nebaidās atraut sev, lai dotu citiem. Jelgavā dzīvodams, viņš paņem pie sevis jaunāko māsu un sagatavo viņu vidusskolai, dodot arī līdzekļus skolas beigšanai.

Studijās un darbā pait vairāki gadi. Kad noteikumos paredzētais laiks ir nokalpot, paveras ceļš tālākai izglītībai.

No augstākām mācības iestādēm Auzānu visvairāk viņa Kaŗa Akadēmijas Ģeodēzijas nodaļa, tad Satiksmes Ceļu Institūts un Kalnu Institūts. Studijas Kalnu un sevišķi Ceļu Insitūtā tomēr prasa prāvus līdzekļus, bet Akadēmijas Ģeodēzijas nodaļā iestāju konkursa pārbaudījumi liekas nepārvarami. Pēc toreizējiem noteikumiem Ģeodēzijas nodaļas audzēkņiem bija jāveic arī Akadēmijas vispārējais

Kapteinis-leitnants Kara Akadēmijā.

kurss pilnā apmērā, jo pēc Akadēmijas beigšanas tos ieskaitīja Ģenerālštābā ar visām attiecīgām ģenerālštāba virsnieku tiesībām. Kurša ilgums bija trīs gadi. Ja šo gadu laikā kādā no eksāmeniem dabūja neapmierinošu atzīmi, no Akadēmijas nekavējoties

izslēdza, bez jebkādam tiesībām attiecībā uz paveikto. Vienīgi varēja no jauna turēt iestāju pārbaudījumus un sākt visu no gala. Šādā veidā par ģenerālštāba virsniekiem varēja kļūt tikai labākie no labākiem. Neviena latvietis līdz tam Akadēmijas Ģeodēzijas nodaļu nebija beidzis. Vispāri varēja rasties bažas vai pārkrievošanas laikā latvietis Akadēmijā būs vēlams audzēknis, un vai rezultātā tikai velti nebūs izšķiesti spēki un laiks. Pēc ilgām pārdomām Auzāns nolemj par šo lietu vaļsirdīgi izrunāties ar profesoru ģenerāli Vitkovski, kas pasniedz Akadēmijā topografiju un ir krietns cilvēks. Vitkovskis Auzāna šaubas izkļiedē. Pēc ilgas nopietnas gatavošanās Auzāns iztur konkursa pārbaudījumus un iestājas Akadēmijā.

Darbs Akadēmijā ir interesants, bet nav viegls, tas paņem katru brīdi, toties vaiņagojas panākumiem. Auzāns beidz Akadēmiju ar pirmo šķiru. Seko 2 gadīgs papildu kurss Pulkovas Observātorijā. Pulkovā dzīvojot, Auzāns paņem pie sevis vecākās māsas 14 gadus veco dēlu un gatavo viņu konkursa eksāmeņiem uz reālskolas ceturto klasi.

1905. g. Andreju Auzānu ieskaita Krievijas Ģenerālštābā kā kara ģeodēzistu, astronomu un topografu.

34 mūža gadi ir pagājuši izglītības kalnā kāpjot. Mērķis sasniegts. Sākas dzīve.

Auzānu komandē kā kara ģeodēzistu uz Mandžuriju. Kaut arī viņš tieši nepiedalās Krievijas un Japānas karā, tomēr gūst komandējumā vērtīgu pieredzi un bieži šais milzīgajās stepēs viņam jāskatās nāvei acīs.

Mandžurijas komandējumā ietaupīto naudu Auzāns izlieto radu atbalstam un viņu bērnu skolotāšanai. Pēc komandējuma, ierodoties atvaļinājumā tēva mājās, viņš uzzina, ka vidējā māsa ir iemilējusi

amatnieku, bet vecāki liedz precēties, jo meitu grib dot tikai saimniekam. Kad māsa viņam to asaras slaukot stāsta, Andrejs izsaucas: „Tādā gadījumā mēs viņu padarīsim par saimnieku”, un netālu no vecāku mājām viņš mātai iepērk skaistu saimniecību, iemaksājot par to 3.000 rubļu. Viņš turpina skolot arī vecākās māsas dēlus, dodot tiem līdzekļus izglītības turpināšanai. Tik plaši palīdzēt visiem saviem radiem, protams, Auzāns varēja tikai tādēļ, ka viņa paša prasības bija minimālas, viņš nedzēra, nesmēķēja, un viņa atpūta bija darba pārmaiņā.

1907. gadā Auzānu ieceļ par Čardžujas astronomiskās stacijas priekšnieku. Čardžuja ir neliela Turkestanas pilsētiņa. No stepju vientulības un mežonības Mandžurijas kaŗa laukos, Auzāns nokļūst Čardžujas sabiedrības centrā.

Pirmo reizi dzīvē viņš var ļauties arī atpūtai un priekam. Čardžujas ielās bieži redz viņa straujo divjūgu. Mātes zilē, kuŗa no viņu meitām spēs savaldzināt šo tumšmataino virsnieku ar gaiši zilām latviešu zēna acīm. Viņš ir laipns pret visām, gan jaunām, gan vecām, gan glītām, gan neglītām. Viņa pajūgs ir drīz pie vienām, drīz pie otrām durvīm. Viņa mierīgais humors un stāsti par Mandžurijas kaŗa laukiem un stepju dzīvi vienmēr pulcina jaunus klausītājus. Paiet gads, paiet divi. Ne viena vien meitene klusībā nopūšas, ieraugot tālumā pazībam divjūgu ar brašo braucēju.

Un vienai ir tiešām lemts kļūt par viņa dzīves biedri. Savu jauno sievu Auzāns ved uz Pēterpili, tad uz Taškentu, Turkestanas galvas pilsētu. Par nopelniem zinātniskos pētījumos Mandžurijā, viņš ir paugstināts pulkveŗa pakāpē un 1911. gadā iecelts par Taškentas Observātorijas priekšnieku.

Observātorija atrodas dažus kilometrus no Taškentas, liela dārza vidū. Tur mierā un klusībā Auzāns nododas zinātniskam darbam, izdarot novērojumus observātorijā, publicējot žurnālos un brošūrās vairākus zinātniskus rakstus, no kuriem lielākais: „Komētu un planētu novērojumi”. Zinātniskai darbs viņu saista, viņš bez atpūtas strādā kā agrāk. Vasarā viņš dodas gaŗākās ekspidīcijās uz Pamiras un Tjanšanas kalniem, Turkmenas un Uzbekistanas stepēm; iepazīstas ar vietējām tautām un viņu parašām. Reiz viņu ielūdz kāds kalnu virsaitis mielastā, kurp jādodas pa šaurām aizām, tumšām kalnu spraugām. Pie vakariņu galda virsaitis stāsta par savu priekšteci, slavenu kalnu laupītāju. Nav brīnums, ka nakti viesi pavada ar revolveriem pagalvī.

Vietējo iedzīvotāju vīrieši sevi uzskata par pārākiem radījumiem. Sievas parasti strādā, bet vīri atpūšas, kā ziemā, tā vasarā. Jo bagātāks vīrs, jo vairāk sievu viņš var atļauties, kas strādā viņa mantības vairošanai. Kad vīri ēd, sievas stāv aiz muguras vai apkalpo un pateicīgi saņem savu pavēlnieku apgrauztos aitu kauliņus.

Auzānu ģimene tiek svētīta ar diviem bērniem. Nav sirsnīgāka dzīves drauga un labāka tēva. Bērni viņu nekad netraucē. Bieži var redzēt jauno pulkvedi pie galda, risinot kādu augstākās matemātikas formulu, un viņa divus gadus veco meitu klēpī „rēķinot” viņam līdz. Jautāts, vai bērni viņu netraucē, viņš izbrīnā paskatās uz jautātāju un atbild: „Bērni? Nē, tie nekad mani netraucē!”

Auzāna sauklis vienmēr bija izglītība. Viņš zināja, cik grūti to iegūt bez līdzekļiem. Lai palīdzētu māsām, Auzāns uz viņu vārda noguldīja bankā pa

3.000 rubļu bērnu izglītībai. Arī vēlākā dzīvē Auzāns vienmēr palīdzēja izglītību iegūt kā saviem radiem, tā arī pazīstamiem. Viņa mājās vienmēr dzīvoja un skolojās kāds no radu bērniem.

STRĒLNIĒKU CĪŅAS

Iet gadi. Kluso māju Taškentā pēkšņi savilņo nemiera ziņa. Latviju pāršalc kaŗa vētra. Latvijas dēli pulcējas, lai sargātu tēvu zemi.

Valsts domniekiem J. Goldmanim un J. Zālītim, par spīti Baltijas vācu muižnieku pretestībai, izdodas panākt Latviešu Strēlnieku bataljonu dibināšanu. Uzsaucumu „Pulcējieties zem latviešu karogiem” latvieši saņem ar sajūsmu. Beidzot latvieši vairs nebūs izkaisīti plašās Krievijas armijā, bet varēs cīnīties savās vienībās, savu virsnieku vadībā, savas zemes robežās, sargājot dzimteni no ienaidnieka.

Jaunajos bataljonos pieteicas tūkstošiem brīvprātīgo, ne tikai vīri spēka gados, bet arī jaunekļi un sirmgalvji stājas strēlnieku rindās. Rīgu sāk dimdināt latviešu kaŗavīru dziesmas, tautas pašapziņa aug.

Tikai vājas atskaņas no šiem tālajiem notikumiem atlido uz saulaino Turkestanu. Skaista ir dzīve šai bagātajā zemes stūrī, bet šis skaistums vairs neiepriecē pulkvedi Auzānu. Tēvu zeme ir briesmās, latvieša sirds sauc viņu stāties dzimtenes aizstāvju rindās.

Priekšniecība nesaprot un nepiekrīt. Bet sieva, kas ir viņa labākais draugs, saprot un cenšas nedarīt šo šķiršanos pārāk grūtu. Ar neatlaidību arī priekšniecības iebildumi ir pārvarēti, un 1915. gada 25. decembrī, pirmā Ziemsvētku dienā, Auzāns kā brīvprātīgais dodas uz Rīgas fronti. Sieva un abi mazie bērni paliek tālajā Turkestanā. Pret kaŗavīra mē-

Ģen. Auzāna dzīvesbiedre Marija un meitas Aleksandra un Līdija.

teli, sīvām cīņām un negulētām naktīm tiek labprātīgi apmainīts miers un ģimenes pavards.

Latvijā viens pēc otra formējas latviešu strēlnieku bataljoni. Auzāns uzņemas 7. Bauskas bataljona formēšanu un vadību, kaut arī viņa ģenerāl-

štāba pulkveža stāvoklis dotu iespēju komandēt krietni lielāku kaŗaspēka vienību krievu pulkos. Bet ne amats, ne gods neviļina pulkvedi, viņš negrib būt pārāks par citiem, viņš vienīgi grib būt viens no daudzajiem, kas, savu dzīvību ņilā liekot, cer pavērt dzimtenei vārtus uz brīvību.

Viss galvenais bataljona formēšanas darbs gultas uz pulkvedi Auzānu. Tas nav viegls. Ar formēšanu jāsteidzas, jo ienaidnieks pie Rīgas vārtiem. Jau šeit parādās Auzāna organizētāja un vadoņa spējas. Visā darbvedībā, rīkošanā, apgādē, brīvprātīgo pieņemšanā un iedalīšanā bataljonā, jābūt klāt pašam, jo palīgi lielāko tiesu jauni un nepiedzīvojuši. Ar lielu enerģiju uzdevums beidzot veikts — 7. Bauskas strēlnieku bataljons saformēts.

Kaut gan 1915. gada rudenī, ar pirmo trīs strēlnieku bataljonu līdzdalību, apturēts ienadnieka straujais gājiens uz Rīgu, un fronte ziemas mēnešos sastingusi rietumos no Bērzmentes pie Ŷekavas, tomēr, pavasarim nākot, Rīga ir akal apdraudēta. Strēlniekiem apmācībaš jāiziet paātrinātā kārtā, lai drīzāk varētu doties pozīcijās.

Marta sākumā 7. bataljonam pavēlēts doties uz fronti. Strēlnieki pavēli saņem ar sajūsmu. Jau izlemts kaujas sākums, un kaujas plāna sastādīšana uzticēta bataljona komandierim pulkvedim Auzānam. Bataljons ieņem pozīcijas mežā pie Ŷekavas, netālu no 50. Sibīrijas pulka. Pulkvedis Auzāns vakarā pirms kaujas sirsnīgiem, vienkāršiem vārdiem uzrunā strēlniekus. Kopā ar komandieri strēlnieki vienojas lūgšanā, nodziedot „Dievs Kungs ir mūsu stiprā pils.”

Aust 8. marta rīts. Krievu artilerija atklāj uguni uz vācu nocietinājumiem. Uguns arvienu kāpinās līdz pāriet viesuļgunī. Pēc krievu armijas taktikas

pirms uzbrukuma artilērija cenšas iznīcināt pretinieka dzeloņstieplu žogus un ložmetēju lizdas. Pēc pulkveža Auzāna domām šī taktika tomēr nav vienmēr pareiza. Viņa kaŗa topografa rūditā acs ātri novērtē stāvokli. Vācu dzeloņstieplu žogi atrodas mežmalā, koki traucē artilērijas apšaudi. Ja artilērijai neizdosies iznīcināt žogus un ložmetēju lizdas, tad šī iepriekšējā artilērijas uguns nāks tikai par ļaunu, jo skaidri parādīs pretiniekam, kur gaidāms uzbrukums. Tomēr, kaut arī latviešiem ir tagad savi bataljoni, tiem jācīnās krievu armijas sastāvā. Visa augstākā vadība ir krievu rokās, grozīt krievu taktiku nav pulkveža spēkos. Sākas uzbrukums, strēlnieki cīnās ar varonību, bet pulkvedim izrādās taisnība. Krievu artilērijas uguns nav iznīcinājusi vācu dzeloņstieplu žogus un ložmetēju lizdas. 50. Sibīrijas pulks pie žogiem nokļūst piecu vācu ložmetēju krustugunīs, cieš lielus zaudējumus un spiests atgriezties savos ierakumos. Ar sibīriešiem savos ierakumos spiesti atiet arī latvieši, gan ar samērā maziem zaudējumiem.

Pēc marta kaujām bataljonam ir iespējams izdarīt apvidus izlūkošanu. Vācieši ziemā ir stipri nocietinājušies, izbūvējuši cementa ložmetēju lizdas, granātu drošus blokhaužus, vairākas rindas dzeloņstieplu žogu, plašu tīklu satiksmes grāvju un labas artilērijas mīnmetēju pozīcijas. Pēc pulkveža domām krievu artilērija ir bezspēcīga pret šiem stiprajiem nocietinājumiem, un tos var ieņemt tikai nejaušā pārsteiguma uzbrukumā naktī bez jebkādas artilērijas sagatavošanas.

Pulkvedi Auzānu 7. bataljona strēlnieki jau iecienījuši. Viņš kļuvis tiem tuvs. Savā starpā pārrunājot sava un citu bataljonu gaitas, vērtējot kauju norisi

un komandierus, visu strēlnieku spriedums ir vienāds — „Auzāns stingrs, bet vienmēr taisnīgs”. Pulkvedis ir pastāvīgā kontaktā ar sava bataljona strēlniekiem. Jūnija kaujās kādā uzbrukumā, kad strēlniekiem jādodas ķēdē uz ienaidnieka pozīcijām, Auzāns iziet sava bataljona priekšgalā un, stāvēdams neitrālā joslā, katram strēlniekam, kas dodas viņam garām, pasaka kādu uzmundrinājuma vārdu.

7. bataljona jūnija kaujām ir vairāk demonstratīvs raksturs. Krievu armijas vadība tomēr gatavojas jaunam lielākam uzbrukumam. 7. bataljons stāv pie Katrīnmuižas, Ņekavas upes ieliekumā 2. līnijā, tūlīt aiz 6. Tukuma bataljona un sibiriešiem. Uzbrukumam atkal jānotiek pēc parastās krievu taktikas, pēc iepriekšējās artilērijas sagatavošanas. Lai sasniegtu ienaidnieka pozīcijas, strēlniekiem jādodas pāri atklātai pļavai. Uzbrukumam jāsākas 3. jūlija (v. stils) rītā. Gaišs un saulains atāust šis svētdienas rīts. Bet drīz sauli aizsedz dūmu un putekļu stabi. Krievu artilērija iesākusi šāšanu. Zeme un debesis sajūk vienā jūklī. Bet pulkvedim nav ticības krievu artilērijas šāšanas spējām. Tās šāviņu skaits parasti ierobežots. Vai tā spēš iznīcināt vācu nocietinājumus, vai spēš sadragāt ložmetēju lizdas? Divas stundas ilgst šī artilērijas sagatavošanas uguns. Tad atskan signāls. Pirmiem uzbrukumā jādodas sibiriešiem un 6. Tukuma bataljonam. Straujā triecienā pāri pļavai dodas drosmīgie strēlnieki. Bet pulkveža bažas izrādās dibinātas. Tikai 50 metru no strēlnieku uzbrukuma joslas neskārtas palikušas ienaidnieka ložmetēju lizdas, jo tās bijušas ārpus paredzētā apšāudes kvadrāta. No tām tagad nežēlīgi pļauj strēlniekus. Pļāvā nogulstas rinda pēc rindas, lai nekad vairs neceltos. Sibiriešu un 6. bataljona

uzbrukums sabrūk asinīs. Pulkveža Auzāna rokas sažņaudzas. Viņš zina, drīz uzbrukumā tiks sūtīts viņa bataljons. Bet viņš nedzīs savus strēlniekus dienas laikā pāri klajam laukam pretim drošai nāvei. Disciplīna pulkvedim vienmēr bijusi pirmā vietā, bet tagad viņš domā tikai par savu strēlnieku dzīvībām. Viņš ziņo priekšniecībai, ka dienas laikā strēlniekus uzbrukumā raidot, tie tikai velti noasiņos; norāda uz 6. bataljona un sibiriešu nesekmīgo uzbrukumu un lielajiem zaudējumiem. Lūdz sūtīt 7. baltaljonu uzbrukumā naktī. Vai krievu armijas vadība uzklausīs latviešu virsnieka domas, vai viņu nesodīs par vilcināšanos? Tas pulkvedim ir vienaldzīgi. Viņu vada viena doma — glābt savu bataljonu no veltas asins izliešanas. Viņš atkārtoti lūdz atļauju izstrādāt nakts uzbrukuma plānu, ļaut 7. bataljonam iet cīņā nakts aizsegā, kad būs norimis kaujas troksnis, un ienaidnieks negaidīs jaunu uzbrukumu. Tādā gadījumā pulkvedis garantē vācu pozīciju pārraušanu. Šāds solījums šķiet pārdrošs, bet cita ceļa nav. Un Armijas vadība piekrīt. Auzāns uzmet uzbrukuma plānu.

Iestājas nakts, norimis cīņas troksnis. Klusums valda pār kaujas lauku. Bet pa pļavu klusi zogas tumši tēli, pāri ienaidnieka dzeloņstieplu žogiem, uz priekšu, tikai uz priekšu. 7. bataljons ir devies nakts uzbrukumā.

Ienaidnieks vēl nenojauš briesmas, kas tam draud. Strēlnieki sasprindzinātā klusumā arvienu vairāk tuvojas mērķim.

Pēkšņi uzšaujas raķetes, atskan pirmie šāvieni, strēlnieki jau sasnieguši pretinieka ierakumus. Iedegas sīva cīņa, bet nekas vairs nevar aizturēt strēl-

niekus. Vācu ierakumi tiek ieņemti. Pulkvedis Auzāns ir turējis vārdu. Zaudējumi samērā niecīgi.

Protams, bataljona vienas nakts panākumi nevar grozīt visas kaujas kārtību un iznākumu. Trīs dienas un trīs naktis bataljons ar savu komandieri pavada ciņās un ierakumos. Jūlija kaujas velkas visu nedēļu. Fronti pilnīgi pārraut un vāciešus atsviest atpakaļ tomēr neizdodas, jo nav papildspēku. Bez papildspēkiem arī 7. bataljonam jāatkāpjas savās izejpozīcijās. Tomēr ienaidniekam nodarīti lieli zaudējumi, tas ir traucēts un vairs nevarēs vienā lēcienā ieņemt Rīgu.

Strēlnieku varonību un panākumus ievēro 12. armijas komandieris Radko Dmitrijevs un nolemj organizēt latviešu triecienu grupu vācu frontes pārraušanai. Viņš ir ievērojis arī Auzāna lieliskās organizatora un vadoņa spējas, saprašanos ar strēlniekiem, drošsirdību, un viņa personības ietekmi. Pēc jūlija kaujām viņš visus astoņus latviešu bataljonus nomināli apvieno latviešu brigādē, par brigādes komandieri ieceļot pulkvedi Auzānu.

Latviešu bataljoni pilda rosīgu izlūkošanas darbu, bet reizē ar to tiem dota iespēja formēt jaunas rotas, lai no bataljoniem pakāpeniski izveidotu pulkus.

Auzāns ciena ne tikai zinātņi, bet arī mākslu. Formējoties brigādes štābu komandām, viņš šais komandās iedala iesauktos latviešu māksliniekus un rakstniekus. Aizmugurē esošās vienībās notiek kara-vīru apmācības, bet vaļas brīžos latviešu mākslinieki strēlniekus iepriecina ar koncertiem un teātra izrādēm.

Rudenī strēlniekus nosūta uz Katrīnmuižas, vēlāk Smārdes rajonu, kur latvieši izdara plašu frontes

izlūkošanu, vai arī nomaina krievus ierakumos, nerēti sliktākajos.

Strēlnieki gaida jaunu cīņu sākumu. Viņi tic saviem spēkiem un cer atbrīvot Kurzemi no ienaidnieka. Vakara jundā viņi dzied „Dievs, svētī Latviju”. Krievu armijas vadībai tas nepatīk. 1916. gada rudenī 12. armijas štāba priekšnieks ģenerālis Beļajevs piesūta Auzānam telegrammu, lai strēlnieki pārtrauc vakara jundā dziedāt „Dievs, svētī Latviju”. Auzāns tāpat ar telegrammu atbild: „Dievs, svētī Latviju” ir mūsu tautas lūgšana. Lai nemazinātu latviešu strēlnieku cīņas sparū, tās dziedāšanu vakara jundā atcelt nevaru.”

Beļajevs ar šo atbildi samierinās, un strēlnieki turpina dziedāt „Dievs, svētī Latviju” vakara jundā.

Pulkveža (toreiz kapteiņa) Brieža veiksmīgās nakts kaujas, kā arī Auzāna vadītais 7. latviešu Bauskas bataljons jūlija kaujās pie Katrīnmuižas pierādījis, ka vācu stipri nocietinātās pozīcijas var ieņemt tikai nejaušā nakts uzbrukumā. Armijas vadība, pēc agrākām neveiksmīgām cīņām, atzīst šo latviešu virsnieku kaujas veidu par pareizu un sāk gatavot triecienu frontē no Babītes ezera līdz Olainei. Turp novembrī arī pārceļ latviešu vienības.

Šai laikā Latviešu strēlnieku bataljoni jau pārveidoti pulkos, ar 2 bataljoniem katrā pulkā Visi 8 aktīvie pulki iedalīti 2 brigādēs. Par I brigādes komandieri iecelts ģenerālis Misiņš, par II brigādes — pulkvedis Auzāns.

Paredzēto uzbrukumu gatavo lielā slepenībā un par to līdz pat uzbrukumam sākumam zina tikai daži augstākie virsnieki, to starpā pulkvedis Auzāns. Šādos apstākļos nav viegli veikt visus sagatavošanas dar-

bus. Armijas vadības nolūks tagad — uzbrukt vācu pozīcijām nakts aizsegā, bez iepriekšējas artilērijas sagatavošanas, pārraut tās un izejot aizmugurē stipri nocietinātai vācu citadelei — Ložmetēju kalnam, kas frontāli nav ieņemams, ieņemt to no aizmugures.

Šai jaunai taktikai nepieciešamas labi apmācītas dzeloņstieplu griezēju un spridzinātāju komandas. Sākas jauns, bet ļoti vispusīgs apmācību veids ienaidnieka dzeloņstieplu sprosta un nocietinājumu līniju ieņemšanā. Galvenā nozīme šeit veiklībai, aukstasinībai un ienaidnieka pārsteigšanai.

7. Bauskas strēlnieku pulkā šīs apmācības notiek kapteiņa (vēlāk pulkveža) Vītola vadībā. Apmācību vienības komplektējas no visu rotu izmeklētiem strēlniekiem, kas jau parādījuši sevišķu drosmi un varonību. Galvenais apmācību uzdevums ir parādīt, kā straujā triecienā pārraut ienaidnieka dzeloņstieplu žogus, iznīcinot ložmetēju lizdas un bunkurus, dodot iespēju nākošām vienībām iekļūt ienaidnieka līnijās ar mazākiem zaudējumiem.

Pirmās brigādes uzbrukuma virziens noteikts Mangaļi-Skangaļi. Otrai brigādei ir divi uzbrukuma virzieni. Trim pulkiem jādodas galvenā triecienā pāri atklātam vairāk kā kilometru platum Tīrelim, lai pārrautu vācu pozīcijas un izietu Ložmetēju kalna aizmugurē, ceturtnam pulkam jāuzbrūk sāpus gar meža stūri, nodrošinot saskari ar pirmo brigādi.

Īsi pirms Ziemsvētku kaujām 7. pulka vadību pārņem pulkvedis (vēlāk ģenerālis) Goppers. Auzāns iepazīstina Gopperu ar uzbrukuma plānu un jautā, kuŗu no diviem II brigādes uzbrukuma virzieniem viņš atzīst par izdevīgāku nejaušam nakts triecienam — pāri Tīrelim, vai pret meža stūri. Uz to Goppers nekavējoties atbild, ka pāri Tīrelim, jo tur pretinieks

uzbrukumu vismazāk gaida. Tas ir arī Auzāna ieskaits. Viņš aicina Gopperu uzņemties iet ar 7. pulku galvenās trieciena kolonnas priekšgalā. Goppers tam piekrīt. Trecienā pāri Tīrelim līdz ar 7. pulku tiek nozīmēti arī 6. un 8. pulki, bet uzbrukumam pret meža stūri — 5. pulks.

Kaujām gatavojoties, pulkvedis Auzāns bieži apstaigā pozīcijas, pārbaudot pirmās līnijas. Šais pārbaudes gājienos kas parasti ir bīstami, viņš bieži iet viens. Reiz decembra vidū viņš ierodas 5. Zemgales pulka kaujas iecirknī. Grupa strēlnieku ar lauka sardzes priekšnieku vada seržantu (vēlāko pulkv. leitnantu) Kārli Strazdiņu novietota pulka kreisā spārnā, kādus 100 metrus no pulka kaujas līnijas, flanka sargāšanai, jo šeit purva dēļ ierakumu līnija ir pārtraukta. Priekšā ir dzeloņstieplu žogi, bet pārtrauktās ierakuma līnijas vietā ar lielākām atstarpēm uzbūvētas maskētas blindāžas. Strazdiņš izlicis divsargu posteņus pie dzeloņstieplu žogiem, pats ar dažiem strēlniekiem iegājis blindāžā. Metas krēsla. Pēkšņi atveras blindāžas durvis un tanīs parādās brigādes komandieris pulkvedis Auzāns. Strēlnieki pieceļas. Strazdiņš ziņo komandierim. Pēc ziņojuma Auzāns izsauc viņu no blindāžas un liek apvidū iepazīstināt ar stāvokli. Pulkvedis uzstāda vairākus jautājumus par to, kā Strazdiņš rīkotos tādā vai citādā ienaidnieka darbības gadījumā. Sevišķu vērību pulkvedis veltī apsargājamā iecirkņa kreisajam spārnam, jo viņš no tās puses nācis gar fronti un kā topogrāfs un labs taktiķis novērojis pretiniekam izdevīgākās pieejas šim iecirknim. Norādījis, kur atrodas sprostuguns ložmetējs kaimiņos pa kreisi, pulkvedis pasaka, ka Strazdiņam kaujas iecirknī nepieciešams vēl viens ložmetējs pilnīgam

sprostam. Uz Strazdiņa norādījumu, ka 5. pulkā nav vairāk ložmetēju, Auzāns atbild: „Ložmetējs te nepieciešams, un es jums to atsūtīšu”. Parāda arī, kur to novietot. Pulkvedis vēlas vēl apskatīt kādu sargposteni. Strazdiņš grib viņu turp vadīt, bet brīdina komandieri, ka jāiet ļoti piesardzīgi, jo maiņas laikā posteņus bieži apšauda. To dzirdot, pulkvedis Strazdiņam pavēl viņu gaidīt pie blindāžas, pie posteņa viņš iešot viens. Atgriezies no posteņa apskates, komandieris vēlreiz atkārtot, kur novietot ložmetēju, un aiziet viens gar fronti tālāk uz 5. pulka novietojumu.

Strazdiņš ar strēlniekiem, pārrunājot šo komandiera vientulīgo pozīciju pārbaudi, tomēr sevišķi necer uz jaunu ložmetēju. Viņš zina, cik grūti ir turēt tādu solījumu. Liels tamdēļ ir strēlnieku pārsteigums, kad pēc kāda laika ložmetējs tiešām ir klāt. Ložmetēju novietojot, strēlnieki viens otram saka: „Patiesi, uz komandiera vārdu var vienmēr paļauties.”

Visu decembra mēnesi turpinās speciālo vienību apmācības. Bet, lai noteiktu uzbrukuma dienu, jāgaida kamēr aizsals Tīrelis. To sagaida tikai decembra beigās, un uzbrukumu nosaka uz 23. decembri (v. stils).

Īsi pirms Ziemsvētkiem dažus pirmās brigādes pulkus izsauc no frontes iecirkņa uz Rīgu, bet tikko tie dienas pārgājienā ieradušies, naktī liek iet atpakaļ. Tā bija krievu vadības slikti izdomāta demonstrācija, jo mazāk maldināja ienaidnieku nekā attiecīgos latviešu kaņavīrus, sagādājot rūgtu vilšanos nevietā.

Uzbrukums sākas 23. decembrī 5-os no rīta, vēl pilnīgā tumsā. Ir spēcīgs sniegunis. Līdz izejpozi-

cijām jābrien sniegā līdz ceļiem. Beidzot izejpozīcijas sasniegtas. Klusi, bez mazākā trokšņa apmācītie stieplu griezēji un spridzinātāji ieņem savas vietas. Sniegputenī un vētrā lien balti stāvi. Klāt ienaidnieka līnijas. Zibenīgā steigā strēlnieki griež stieples. Ienaidnieka pusē dzirdama trauksme. Šai mirkli klāt arī spridzinātāji. Tomēr, lecot uz ienaidnieka valni, tie ieveļas neaizsalušā grāvī. Dažos mirkļos, galīgi slapji, tie no grāvja ir atkal ārā, atraduši valnī ierakumu ejas, sākas spridzināšana. Asā tuvciņā darbā laiž visu, kas pie rokas. Kad kājnieku kauja jau iedegusies, uguni atklāj arī artilērija.

7. pulks šai vācu nejaustā nakts uzbrukumā pār-rauj ienaidnieka pozīcijas un trauc uz priekšu. 7. pulkam seko 8. Valmieras un 6. Tukuma pulki. 7. pulks, pulkveža Goppera vadībā, kopā ar 8. pulku izvirzās vairākus kilometrus ienaidnieka aizmugurē. Tur pulks ieņem aizstāvēšanās pozīcijas un gaida rezerves, lai sāktu uzbrukumu Ložmetēju kalnam no aizmugures. 6. pulks, pulkveža Lielgalvja vadībā, ieiet pārrāvuma vietā, lai to aizsargātu. Sākas cīņu drāmatiskākais moments.

Vācieši visiem spēkiem cenšas likvidēt pārrāvumu un nogriezt 7. un 8. pulkus no pārējām kara-spēka daļām. 6. pulks varonīgi aizstāv pārrāvuma vietu. Blokhauži un blindāžas iet no rokas rokā. Stāvoklis ir kritisks, ko pavairo tas, ka pulkv. Vācieša vadītā 5. pulka uzbrukums nav sekmējies. Šī pulka uzbrukuma joslā, vidū starp abām brigādēm, vācieši ir palikuši savās vietās un steidzas iedarboties abu brigāžu tālu uz priekšu izvirzījušos vienību flankos un aizmugurē.

Pirmā latviešu brigāde, uzbrukumam sākoties, ar kapteiņa Brieža vadīto 1. pulku priekšgalā ir tāpat

dziļi pārrāvusi vācu pozīcijas un izvirzījusies līdz Skangaļiem, bet palīgspēkiem nepienākot un vāciešiem iedarbojoties flankos, spiesta atdot pāris kilometru no pārrāvuma dziļuma, turot tomēr pārrāvuma joslu. Krievu vadībai nav noderīga spēka šī pārrāvuma izmantošanai un tā jau 23. dec. vakarā atvelk I brigādi izejpozīcijā. Vācieši tagad var koncentrēt visus spēkus, lai likvidētu arī 7. pulka pārrāvumu. Pārrāvuma vietā visu dienu iet niknas cīņas par katru sprīdi zemes, vakaram nākot vācieši mācas 6. pulkam virsū no Mangaļu puses ar milzīgu pārspēku. 6. pulka štābā ir satraukums. Kas notiks, ja pārrāvumu neizdosies noturēt, ar 7. un 8. pulkiem ienaidnieka aizmugurē? Vācieši tos neglābjami iznīcinās. Pulkvedis Lielgalvis zvina uz brigādes štābu. Tālrūnī atskan mierīga pulkveža Auzāna balss: „Es darišu visu iespējamo, lai gādātu par rezervēm. Esmu pārliecināts, ka jūs pārrāvuma vietu noturēsiet un viss būs labi!” Pulkvedis Auzāns visu dienu ir veltī prasījis palīgspēkus, bet viņš zin, ka viņš var paļauties uz saviem strēlniekiem, var paļauties uz pulkvedi Gopperu un pulkvedi Lielgalvi.

Un patiesi, šai kritiskā brīdī, kad daži 7. pulka virsnieki Gopperam jautā, kas būs, ja vācieši atgūs pārrāvumu un ielenks 7. un 8. pulkus no visām pusēm, Goppers aukstasinīgi atbild: „Ja jau mēs izlauzāties caur vācu nocietinājumiem frontāli, tad izlauzties no aizmugures būs daudz vieglāk.”

Iemīļoto vadoņu miers un pašāvība dod strēlniekiem jaunus spēkus. Vēlu vakarā pulkvedim Auzānam atsūta vienu sībiešu bataljonu. Viņš to neka vējoši nodod pulkveža Lielgalvja rīcībā pārrāvuma aizsargāšanai. Niknās cīņās paiet nakts un nākamā diena. Tikai 24. decembrī uz pulkveža Auzāna ne-

atlaidīgu uzstāšanos viņam atsūta I brigādes 3. Kurzemes un 4. Vidzemes pulkus, kā arī ar I brigādes daļām nomaina 5. Zemgales pulku.

Kad satumst, Auzāns ar šiem trim latviešu pulkiem un 53. Sibīrijas pulku dodas caur pārrāvumu uz ienaidnieka aizmuguri.

Šai naktī dziļi ienaidnieka aizmugurē pulkveži Auzāns un Goppers ar štābu mežā pie ugunskura izlemj uzbrukuma plānu Ložmetēju kalnam. Turpat pie ugunskura strēlnieki kopā ar saviem vadoņiem klusā balsī nodzied „Klusa nakts, svēta nakts”, un visi vienojas kopējā lūgšanā. Tas ir strēlnieku Ziemsvētku vakars. Šai vakarā sākas arī tā dziļā draudzība, kas visu mūžu vieno pulkvedi Auzānu un pulkvedi Gopperu.

25. decembra agrā rītā, vēl tumsas aizsegā, Auzāna un Goppera vadītie pulki straujā, negaidītā triecienā uzbrūk Ložmetēju kalnam. Varonīgie strēlnieki tuvcinā ieņem vienu vācu patvertni pēc otras un vēl pirms pusdienas pirmos Ziemsvētkos Ložmetēju kalns ir latviešu rokās. —

Tās bija leģendāro strēlnieku Ziemsvētku cīņu slavas pilnās dienas, šo cīņu, kas latviešu vārdu pauda tālu visā plašajā pasaulē. Par tām strēlnieku rakstu krājumā lasām šādus J. Goldmaņa vārdus:

„Tur vajadzēja gan varonības, gan kaŗa mākslas, ko sniedza tādi leģendāri virsnieki kā Auzāns, Briedis, Goppers, Bangerskis, Kalniņš, Zeltiņš un daudzi citi”.

Par pulkvedi Auzānu vecie strēlnieki, kas cīnījās ar viņu plecu pie pleca, stāsta, ka Auzāns bija vienmēr pilns kūšājošas enerģijas un jauneklīga spara. No visiem strēlniekiem iemīļots, viņš bija sava bataljona, pulka un brigādes lepnums.

Savās atmiņās par ģenerāli II brigādes ārsts Dr. A. Baidiņš raksta: „Ģenerālis Auzāns bija virsnieks ar plašām zināšanām un piedzīvojumiem kaŗa mākslā, pēc dabas drošsirdīgs, paŗaizliedzīgs, darbīgs un enerģisks. Būdams nedzēŗājs un nesmēķētājs, ar savu priekŗšzīmi un askētisko dzīvi viņŗ atstāja dziļu ietekmi uz strēlniekiem.”

Auzāns bija tapis leģendārs arī savas nāves nīcīnāŗanas dēļ. Mēdz teikt, ka pat visdroŗākais kaŗavīrs zina, kas ir bailes, bet spēj tās pāŗvarēt. Auzāns nepazīna baiļu. Viņŗ bija visur, redzēja visu. Visbīstamākās vietās, pilnīgi nevērodams gar ausīm svilpojoŗās lodes, viņŗ mierīgi vēroja pretinieka pozīcijas. Œīs drosmes atslēga bija viņa nelauŗamā palāŗvība Dievam.

Patiesi viņa mūŗā, neskaitot kaŗa gadus, bija vismaz desmit gadījumi, kad viņŗ skatījās nāvei acīs, bet ikreizes it kā kādas neredzamas rokas vadīŗt viņŗ no briesmām izkļuva.

Saviem strēlniekiem viņŗ mēdz teikt: „Nebaidāŗties nāves un briesmu. Ikkatru no mums reiz sataps viņa diena, vai tas būs uz mīksta dūņu spilvena, vai kaujas asā trauksmē. Un Œīs beidzamais ceļŗ uz mūŗību nav tas sliktākais”. (A. Baidiņŗ, Latv. Str. Mūŗības Gaismā 175. l.pp.)

Leģendāŗās Ziemŗsvētku kaujas guva plaŗu atbalsi āŗzemju presē. Slavenais belģu dzejnieks Emīls Verharns par latvieŗu strēlniekiem rakstīja: —

„Un mēŗ pie Verdenes, Izeras klausāŗmies,
Elpa pat klust,
Kā Latvijas ozoli sasaucas,
Tie locīŗties neprot, tik lūzt!”

Viens no Œiem latvieŗu ozoliem bija strēlnieku pulkvedis Auzāns. Angļu militāŗais novērotājs ģen.

Pulkvedis 1917. gadā

Noks (Knox) viņu apzīmēja par „vienu no labākajiem virsniekiem armijā” (E. Andersons „Latvijas vēsture” 203. l.pp.)

Auzāna vārds ieies līdz ar strēlnieku vārdu latviešu tautas vēsturē, un viņa bezbailīgā kaŗavīra gars dzīvos latviešos no paaudzes paaudzē.

Par nopelniem Ziemeļvētku kaujās pulkvedi Auzānu paaugstināja par ģenerāli un apbalvoja ar Sv. Jūŗa ordeni, ieceļot par 12. armijas Sv. Jūŗa Ordeŗa Kavalieru Domes locekli.

12. armijas 1917. gada 21. marta 45. pavēles 1. p. teikts: „II Latvieŗu brigādes komandieris pulkvedis Andrejs Auzāns apbalvots ar Sv. Jūŗa 4. šķiras ordeni par vācu frontes pārrauŗanu 23. - 26. decembrī 1916. g. Lielupes labajā krastā dienvidos no Babītes ezera.”

Strēlnieki, pārraudami Ziemeļvētku kaujās vācu fronti un ieņemdami Loŗmetēju kalnu, ņo stipri nociecināto vācu citadelī, plaŗi atvēra vārtus krievu armijai ceļam uz Jelgavas un visas Kurzemes atbrīvoŗanu.

Pulkvedis Auzāns bija pārliecināts, ka krievu armijas vadība izmantos ņo izdevību. Bet viņŗ gaidīja velti. Armijas vadība nedeva rezerves un negatavojās tālākam uzbrukumam. Liela bija pulkveŗa vilŗanās, bet viņŗ nespēja nekā darīt. Neraugoties uz viņam parādīto godu, neraugoties uz strēlnieku spoŗo uzvaru, pirmo reizi visā cīņū laikā drūms kļuva pulkveŗa vaigs.

Krievu armijas rīcības dēļ netika izmantoti latvieŗu spoŗie panākumi. Strēlniekos radās saŗutums, daudziem ņķīta, ka velti bijuŗi viņū upuri, velti izlietas asinis.

Bet, kad 1918. gada 11. novembrī Zigfrīds Meirovics Anglijā, atsaucoties uz strēlnieku slavenajām cīņām, panāca Latvijas atzīŗanu „de facto”, kad 1918. gada 18. novembrī proklamēja jauno Latvijas valsti, strēlnieki pārliecinājās, ka viņū asins upuri nav bijuŗi velti. Viņū varoņdarbu slava bija izgājusi tālu pasaulē, latvieŗi vairs nebija maza, nepazīstama

tauta. Tie bija cīnījušies blakus Sabiedrotājiem un Sabiedrotie atzinuši viņu nopelnus.

Anglijas ārlietu ministrs Balfūrs Meierovicam teica: „Mēs, angļi, augsti vērtējam to ieroču brālību, ko latviešu strēlnieki noslēguši ar sabiedroto armijām savās varonīgajās cīņās. Tās darijušas plaši pazīstamu jūsu tautu un tās brīvības centienus”.

Dievs strēlniekiem bija piešķīris lielo godu — likt pirmo pamatakmeni brīvajai Latvijai.

REVOLŪCIJAS VIRPULĪ

1917. gada 6. aprīlī ģenerālis Auzāns saņem pavēli ierasties pie Ģenerālštāba galvenās pārvaldes priekšnieka Pēterpilī. Atstājis savā vietā par II latviešu brigādes komandiera pagaidu vietas izpildītāju pulkv. Lielgalvi, Auzāns izbrauc uz Pēterpili. Pēterpilī viņu gaida pārsteigums. Viņam paziņo, ka viņš izraudzīts par Krievijas Topografu Korpusa priekšnieku. Auzāns no šī amata atsakās, kaut arī labi saprot, ka viņam parādīts liels gods. Topografu Korpusa līdzšinējie priekšnieki visi bija ievērojami zinātnieki, korpusā strādā daudzi virsnieki ar lielāku dienesta stāžu. Topografu Korpusam pārzināja un vadīja visas plašās Krievijas ģeodēziskos un topografiskos lauku darbus, topografisko un ģeografisko karšu izdošanu, bet Āzijas Krievijā — arī meteoroloģiskos un seismiskos darbus. Korpusam bija pakļauta arī Taškentas Observātorija, astronomiskās stacijas un Kara topografu skola Pēterpilī.

Šis lielais zinātniskais darbs saista Auzānu kā zinātnieku, tomēr viņa sirds ir Rīgas kaujas laukos pie strēlniekiem. Viņš lūdz Ģenerālštāba priekšnieka atļauju palikt frontē ar strēlniekiem. Ģenerālštāba priekšnieks solās šo jautājumu pārrunāt ar Kara ministru un paziņot Auzānam rezultātus.

Tās pašas dienas vakarā Auzāns dodas atpakaļ uz fronti. Pleskavā viņš iegriežas pie Ziemeļarmijas štāba priekšnieka ģenerāļa Daņilova un lūdz atbalstīt viņa vēlēšanos palikt frontē. Daņilovs, sazinoties ar Ziemeļu frontes virspavēlnieku, paziņo, ka pēdējais

Auzāna pārvietošanai no frontes uz Pēterpili nepiekritiņot.

Tā laika Krievija jau peld revolūcijas ūdeņos. Ķeizars Nikolajs II ir gāzts un pagaidu valdības no-maina viena otru. Frontē cīņas apklust. Rīgas ielās pulcējas demonstranti, prasot mieru.

Pārlicināts, ka frontē tuvākā laikā nekādas no-pietnas kaujas nevar notikt, Auzāns lūdz trīs nedēļu atvaļinājumu, lai dotos pie ģimenes uz Turkestanu. Turkestana vairs nav mierīga paradīze, jūtams saviļ-ņojums vietējos iedzīvotājos, sartos. Sieva raksta par gaidāmo sartu sacelšanos, kas var kādā naktī beigties ar visu balto iedzīvotāju nogalināšanu. Ar-mijas komandieris Auzāna atvaļinājumam piekrīt.

Pirms izbraukšanas brigādes pulka virsnieki, Auzānam par lielu pārsteigumu, uzlūdz viņu uz ko-pēju mielastu. Puķēm greznotā zālē cīņu biedri godina savu vadoni. Skan mūsu tautas lūgšana „Dievs, svētī Latvijū” un strēlnieku pozīcijās iemī-ļotā dziesma „Dievs Kungs, ir mūsu stīprā pils”. Strēlnieki ir it kā nojautuši, ka ģenerālis pie viņiem vairs neatgriezīsies. Skan sirsnīgi atvadu vārdi, pulki pasniedz savam vadonim māklinieku darinātu adresi. Rakstnieki Akurāters, Virza un Skalbe viņam pa-sniedz speciāli veltītu dzejoli un strēlnieku sievu darinātu latviešu karodziņu.

Pēc šī kopējā mielasta Auzāns dodas ceļā caur Pēterpili. Pēterpili viņam pēc noteikumiem jāpie-teicas Ģenerālštābā. Šeit viņa ceļojums arī beidzas. Ģenerālštāba priekšnieks Auzānu otrreiz uzaicina uz-ņemties Topografu Korpusa priekšnieka amatu. Vi-ņam vajadzīga stingra kaņavīra roka, lai Korpusu sar-gātu revolūcijas vētrās. Auzāns saprot stāvokļa no-pietnību, bet viņa vēlēšanās ir pēc atvaļinājuma

atgriezties Rīgas frontē. Ģenerālštāba priekšniekam viņš saka: „Savu piekrišanu dot atturo, bet ja die-nesta labā atradīsiet par vajadzīgu mani iecelt, tad kā kaņavīrs pildīšu man uzliktos pienākumus pēc labākās sirdsapziņas.”

28. aprīlī Auzāns saņem pavēli ar kuŗu viņš iecelts par Topografu Korpusa priekšnieku, un 29. aprīlī viņš stājas jaunajā amatā. Par atvaļinājumu un braukšanu pie ģimenes nevar būt vairs runas. Gaida steidzams darbs, neatliekami pienākumi. Tā pret viņa gribu uz ģenerāļa Auzāna pleciem grūtā revolūcijas laikā uzlikts šis svarīgais un atbildīgais darbs.

Topografu Korpusa priekšnieks bija arī Krievijas Zinātņu Akadēmijas loceklis, un tā amats bija administratīvs un zinātnisks. Ģenerālim Auzānam pirmo reizi ierodoties uz sēdi vēl vecajā, visā pasaulē augsti vērtētajā Krievijas Zinātņu Akadēmijā, sirmie zināt-nieki pieceļas kājās un ar aplausiem godina latviešu strēlnieku ģenerāli.

Garš ceļš ir noiets no klusās Bormaņu sētas un ganu gaitām līdz slavenajai Zinātņu Akadēmijai. Bet priekšā vēl tāļš un grūts ceļš. Visā Krievijā un arī Topografu Korpusā prāti ir satraukti. Vadība jāņem stingrās rokās, bet vajaga arī lielas cilvēku pazišas-nas un takta, lai neaizvainotu nevienu no vecākiem darbiniekiem.

Vispirms sākas plašais pārorganizēšanas darbs. Dažā nodaļā revolūcijas ietekmē neapmierinātība ar priekšniekiem. Jāizdara uzmanīgas pārceļšanas un pārkārtojumi, lai pasargātu dažus priekšniekus no revolūcijas gara saindēto netaisnas rīcības. Šeit jā-min kuriozs gadījums. Pēc vēlamo pārvietošanu iz-sludināšanas Auzāns saņem anonimu vēstuli, kuŗā

kritizēti daži viņa rīkojumi. Nākošā korpusa pavēlē viņš pakavējas pie šīs vēstules, aizrādot, ka anonīmais autors ar savu rīcību pierādījis, ka nav cienīgs saukties pat par pēdējo Krievijas pilsoni. Ja ir kādi iebildumi, katrs var nākt un tos izteikt, un katru dibinātu iebildumu ievēros. Topografu Korpusa pārvaldē, tāpat kā visās citās iestādēs, tūlīt pēc Krenska revolūcijas bija nodibināta pārvaldes komiteja. Pēc pavēles publicēšanas pie Auzāna ieradās divi komitejas pārstāvji un izteica savu neapmierinātību ar pavēles saturu, jo tā liekot noprast, ka komitejas vīri esot nosaukti par „pēdējiem pilsoņiem”. Auzānam bija skaidrs, ka vainīgie sevi muļķīgā kārtā nodevuši. Bet, tēlodams izbrīnu, viņš saka: „Kā gan jūs, no darbiniekiem izraudzītie izcilākie vīri, varējāt iedomāties, ka es jūs varētu uzskatīt par anonīmās vēstules rakstītājiem un līdz ar to nosaukt par „pēdējiem pilsoņiem?” Pārstāvji apmulsā un no kabineta pazuda.

Kad Krievijas revolūcijas un armijas sabrukuma rezultātā vācieši bija ieņēmuši gandrīz visu Latvijas teritoriju, Pēterpilī saplūda daudz bēgļu, to starpā arī Auzāna cīņu biedru. Tie bieži apmeklēja ģenerāli. To vidū bija arī strēlnieku varonis pulkvedis Briedis, ar kuŗu, tāpat kā ar pulkvedi Gopperu, ģenerāli Auzānu saistīja dziļas draudzības saites. Pēdējo reizi Briedi Auzāns satika Maskavā dažas dienas pirms viņa aresta.

Topografu Korpusa pārvalde atradās pretim Ziemas pilij. Lielinieku apvērsuma laikā, tai drāmatiskā naktī, kad tika ieņemta Ziemas pils un visi centās būt no pils tālāk, Auzāns ģenerāļa formā ik pēc pusstundas apstaigāja pārvaldes telpas, lai pārliecinātos, vai viss pārvaldē kārtībā. Vēlāk ar nelielu

Korpusa darbinieku pulciņu viņš noorganizēja pārvaldes aizsardzību, pats naktī stāvēdams sardzē pie pārvaldes vārtiem.

Lielinieku apvērsums sākumā Korpusu neskāra. Auzāns palika savā postenī, un viņa vienīgā doma bija saglabāt Korpusa vērtības, jo tai brīdī visi ticēja, ka lielinieku apvērsumu izdosies drīz likvidēt. Galvenais bija — pasargāt pēc iespējas vairāk cilvēku dzīvību un zinātnisku materiālu no bojā ejas. Visi ģeodēzisti un topografi Korpusā palika savās vietās. Korpus turpināja savu darbu, jo šim darbam bija tīri zinātnisks raksturs. Cerības neattaisnojās, lielinieku vara nostiprinājās. Sākās baigi un smagi gadi.

Sākumā, kad citās iestādēs jau darbojās komi-sāri, Topografu Korpusā tāda vēl nebija. Reiz Auzāna darba kabinetā ieradās jauneklis virsnieka apģērbā bez nozīmēm kopā ar liela auguma strādnieku drēbēs tērptu bārdainu vīru. Šo vīru ar roku norādīdams, jauneklis Auzānam teica, ka tas esot jaunais Topografu Korpusa pārvaldes komisārs. Rakstiskā pavēle bija adresēta „Kaŗa Tipogrāfijas daļas priekš-niekam.” Auzāns mierīgi paskaidroja, ka viņa Korpusa pārvalde nav Kaŗa tipografija, bet gan topo-grafija, un tamdēļ pavēle neattiecas uz viņu, komi-sāru pieņemt viņš nevar. Jauneklis iesaucās: „Bet vai tad jums tipografijas nav?” „Jā ir tipografija, litografija, fotografija, kartografija, galvanoplastika”, atbildēja Auzāns. Jauneklis apmulsa, tad, ātri paķēris spalvu, teica: „Es zinu, ka komisārs domāts jums”, un grasījās pārtaisīt vārdu „Tipografija” par „Topo-grafija”, bet Auzāns viņu apturēja, paskaidrodams, ka par parakstītas pavēles labošanu draud bargs sods. Jauneklis sākumā apmulsa, bet tad, caur pieri

paskatījies uz Auzānu, ievēroja, ka tas vēl arvienu nēsā virsnieka nozīmes, kuŗu nēsāšana bija noliegta. „Es vispār redzu, ka jūs negribat pildīt virspavēlnieka rīkojumus, jo neesat noņēmis savas virsnieka nozīmes.” Uz to Auzāns mierīgi atbildēja: „Virspavēlniekam esmu padots tikai kā garnizona priekšniekam un tamdēļ tikai uz ielas. Uz ielas jūs mani virsnieka nozīmēs neesat redzējis. Šeit telpās esmu padots Ģenerālštāba priekšniekam, un tas nav devis nekādu rīkojumu par nozīmju noņemšanu.” Jauneklis un komisārs aizgāja, un veselu gadu neviens komisārs Auzāna darbu vairs netraucēja.

Auzāna drosme un aukstasinība šai laikā bija nepārspējama. Jau vēlākos gados, kad pārvaldē tomēr bija iecelts komisārs, tas Auzānam, pēc kādas nopietnākas domstarpības, uzkliedzis: „Vai jūs zināt, ka es jūs varu nošaut.” Uz to Auzāns mierīgi atbildēja: „Arī es jūs varu nošaut.” Uz pārsteigtā komisāra jautājumu: „Kā tā?” Auzāns turpināja: „Ja redzēšu, ka ar savu darbību jūs kaitējat pārvaldes un līdz ar to visas tautas interesēm, noteikti nošaušu.” Šie incidenti pierāda, ka ar drosmi var bieži izglābties visgrūtākās situācijās. Neskaitāmas reizes šais asiņainajās pēcrevolūcijas dienās, kad virsniekus bieži sagrāba uz ielām un nošāva, nosita vai noslīcināja, Auzāns ar veiklu rīcību un drosmi izglāba daudzus savus pakļautos no nāves. Ja bija bažas par kāda virsnieka dzīvību kādā no daļām, Auzāns to nekavējoties izsauca uz Pēterpili komandējumā, ar savu dzīvību riskējot, sadabūdams augstākās priekšniecības parakstu, kas tādā gadījumā bija vajadzīgs. Pārceļšana parasti sajauc pēdas, un tas bija pietiekami, lai attiecīgais virsnieks paglābtos.

Auzāns nekad nebaidījās mierīgi un droši izteikt

savas domas. 1918. gada pavasarī, kad Pēterpils jau liekas vācu armijas apdraudēta, Auzānam pavēl trīs dienu laikā evakuēt visu Topografu Korpusa pārvaldi uz Maskavu, pretējā gadījumā piedraudot ar nošaušanu. Uz to viņš mierīgi atbild: „Trīs dienu laikā to izdarīt cilvēku spēkiem nav iespējams, tamdēļ lūdzu mani nekavējoši nošaut.” Tādas drosmes priekšā parasti aplusa visi draudi. Trīs dienu vietā, dienu un nakti strādājot, Korpusa pārvaldi vairākos vilcienos evakuēja divu nedēļu laikā.

Pārtikas stāvoklis ar katru dienu kļuva ļaunāks. Katram, kas nebija lielnieku partijā, vajadzēja pašam rūpēties par pārtikas sagādi. Korpusa priekšnieka mēneša algas pietiktu apmēram 15 kilogramu miltu iegādei, ja tos varētu dabūt, bet tirgī bija slēgti un pie tukšiem veikaliem jau no agra rīta stāvēja bezgalīgas rindas pēc maizes. Auzānam nebija laika domāt par savu un ģimenes labklājību. Pārtikas sagādes rūpes gūlās uz sievu, kas, mainoties ar mazgadīgiem bērniem, bargajā ziemas salā stāvēja stundām ilgi rindā pēc maza gabaliņa pelavu maizes. Dzīvoklis bija auksts, centrālapkures vadi bija aizsaluši. Vienīgā siltākā vieta bija virtuve, kur kurējās maza krāsniņa un gulēja un mācījās bērni. No bada un aukstuma bērni piepampa. Auzāns bērniem atdeva pēdējo maizes kumosu, pats pagurdams tik tālu, ka ar grūtībām varēja uzkāpt savā dzīvoklī piektā stāvā.

Vēl Pēterpilī bēgļu gaitās pie Auzāna nokļuva vidējās māsas meita. Auzāns deva iespēju meitenei pabeigt vidusskolu un, tā kā robeža uz dzimteni bija slēgta, kopā ar ģimeni četrus visgrūtākos bada gadus dalījās ar to pēdējā maizes kumosā.

Pēc revolūcijas nekādu noteiktu ziņu par stā-

vokli Latvijā nebija. Laikraksti par to nerakstīja. Pirmās ziņas Auzāns saņēma no sava bijušā skolas biedra A. Auziņa, kas pēc miera noslēgšanas ieradās ar Latvijas sūtniecību Maskavā.

Pēc miera līguma noteikumiem latvieši varēja atgriezties dzimtenē, bet, protams, bija jāizprasa izbraukšanas atļauja Iekšlietu Ģenerālkomisariātam. Auzānam bija tikai viena vēlēšanās — atpakaļ uz dzimteni! Topografu Korpusa priekšniekam iesniegt izbraukšanas lūgumu uz Latviju, tomēr būtu tas pats, kas prasīt sev nāves spriedumu. Pāriet nelegāli robežu, nozīmēja pamest sievu un bērnus briesmīgam liktenim. Katrs solis braukšanas virzienā varēja beigties čekas pagrabos. To pierādīja spilgti gadījums ar Auzāna māsas meitu. Tai laikā kāda latviete bija dabūjusi izbraukšanas atļauju uz Latviju. Lai uzziņātu, kādā ceļā viņai tas izdevies, Auzāna māsas meita gāja pie viņas pēc informācijas. Pie N. kundzes durvīm meiteni apcietināja un iemeta čekā, no kurienes viņu izdevās izglābt ar lielām grūtībām tikai pēc ilgāka laika.

Auzāns zināja, ka pirms viņš var prasīt atļauju izbraukt uz Latviju, viņam jāatbrīvojas no sava atbildīgā posteņa. Bet atteikties no tā līdzinātos pašnāvībai. Liktenis nāk Auzānam palīgā. Viņa vietu iekāro lielniekiem tīkams Topografu Korpusa darbinieks. Ar šī vīra godkāres palīdzību Auzānam izdodas savu amatu nolikt.

Auzāns tagad iesniedz izbraukšanas lūgumu Iekšlietu ģenerālkomisariātam. Pāriet nedēļa, mēneši, bet atbildes nav. Kad Auzāns staigā pa dažādām iestādēm un meklē, kāpēc nav atbildes, viņam kāds ierēdnis reiz iečukst ausī, lai netraucē iestādes, bet mierīgi gaida, citādi viss var bēdīgi beigties. Tas neatbaida

Auzānu. Viņš turpina neatlaidīgi traucēt visas iestādes un arī Latvijas sūtniecību. Tā kā ģimenei vairs nav nekādu līdzekļu, Auzāns pa šo nogaidīšanas laiku pieņem lektora vietu Maskavas Praktiskā Zemes Ierīcības Institutā. Bet kādu dienu viņam paziņo, ka šis postenis viņam jāatstāj, ja viņš neņem atpakaļ savu izbraukšanas lūgumu. Auzāns lūgumu atpakaļ neņem un atstāj lektora vietu. Lai nenomirtu badā, Auzāns iemācās kurpnieka darbu. Līdz vēlai naktij viņš kopā ar sievu sēž pie zābaku liestēm. Šai darbā viņš sasniedz patiesu meistarību, jo strādā ar prieku un interesi, tāpat kā katru citu darbu. Tomēr izrādās, ka pagatavotos zābakus nevar pārdot, jo uz pārdodamām precēm uzlikti tik lieli „tirgotāju” nodokļi, ka atlikušā nauda nesedz pat materiāla izdevumus. Auzāns ar sievu sāk pārdot savas mēbeles, lai iegūtu kumosu maizes, bet arī šeit atkārtojas tas pats — uzliktais „tirgotāja” nodoklis aprij visu ieņemto naudu. Auzāna sieva nolemj pasniegt stundas un izliek sludinājumu, bet par to gandrīz iekļūst cietumā, jo šādu sludinājumu nedrīkstēja izlikt.

Ģimene ir bezizejas stāvoklī, bet Auzāns ir nelokāms. Viņš noraida visus solījumus, visus darba piedāvājumus, kuriem vienmēr seko noteikums — atteikties no braukšanas uz Latviju. Viņš neievēro brīdinājumus un atklātus draudus. Un beidzot notiek brīnums. Pēc vairāku lūgumu noraidīšanas un divu gadu gaidīšanas nāves ēnā, Auzāns ar ģimeni saņem atļauju un izbrauc uz Latviju.

Vēl līdz robežai viņš katru brīdi gaida, ka nāks bruņoti sargi viņu apcietināt. Beidzot tomēr sagaida muitas robežas kontroli. Vilciens slid lēni tālāk. Tam vajadzētu būt pāri robežai. Visi viegli uzelpo. Pēkšņi vilciens apstājas, atveras durvis un ienāk bruņoti

krievi. „Jūsu dokumentus!” atskan skarba balss. Baigs klusums . . . Sekundes velkas kā mūžība. Vai patiesi nebūs lemts redzēt dzimtenes āres . . . Noklaudz durvis. Kontrolētāji ir atstājuši vagonu. Vilciens sāk atkal lēni kustēties un pārslid robežai. Ir nakts, logā raugās pilns mēnesis, ģenerālis, sieva un bērni noliec galvas un pateicas Visuvarenājam par brīnišķīgo izglābšanos.

Ienāk pirmie latviešu kontrolieri, izrādās tie ir ģenerāļa cīņu biedri. Ar sirsnīgiem roku spiedieniem viņu sveic strēlnieki. Sarunās, atmiņās aizrit nakts. Ar rīta gaismu Auzāns sper atkal soļus sirmajā Rīgā.

BRĪVAJĀ LATVIJĀ

Dzīve brīvajā Latvijā pēc Krievijas bada un pastāvīgiem nāves draudiem liekas kā pasaka. Naktīs vēl bieži jāuztrūkstas un jāklusās vai uz trepēm neklaudz čekistu soļi, un tikai pēc brīža aust apjēga, ka atrodas brīvajā Latvijā. Pārtikas pārplūde veikalos pārsteidz. Pirmās dienās ģenerālis ieiet pārtikas veikalā Kaļķu ielā un prasa: „Vai varētu dabūt mārciņu sviestā?” Neticami liekas, ka brīvā tirgū var dabūt sviestu, liekas pārdevēja tūlīt prasīs kādu speciālu kartiņu. Bet kad tā ar smaidu iesver sviestu, ģenerālis paprasa: „Vai varētu dabūt arī vairāk?” Un pārdevēja tā savādi noskatās uz dīvaino pircēju.

Neaizmirstams ir brauciens uz tēva mājām, kur tagad saimnieko vecākais brālis. Brālim ir jau prāvs bērnu pulciņš, vecais Bormaņu tēvs un māte auklē jau astoto mazbērnu. Ar asarām acīs tēvs un māte apkāpj dēlu pēc ilgiem gadiem. Vecāku dimanta kāzās sabrauc visi radi ar bērniem. Atkalredzēšanās prieks ir liels.

Bet darbs gaida. Katra roka ir vajadzīga jaunās Latvijas celšanā. 1923. gada 15. decembrī ģenerāli Auzānu ieskaita Galvenā Štābā Administratīvā daļā.

1925. gadā Auzānu ieceļ par Kara Ministrijas Padomes pastāvīgo locekli, bet 1927. gadā pārvieto uz Galveno Štābu un ieceļ par Ģeodēzijas-Topografijas daļas priekšnieku. Šeit Auzāns var darbā likt savu lielo pieredzi ģeodēzijas un topografijas laukā. Viena pēc otras rodas jaunas Latvijas kartes. Aug jauna Latvijas topografu saime. Auzāna enerģija ir

Ar Ģeodēzijas-Topogrāfijas daļas darbiniekiem.

neizsīkstoša. Vakara stundās viņš māca Kaŗa skolā, Virsniekuursos un Kaŗa topografuursos. Viŗa darba kabinetā bieŗi visu nakti deg uguns. Diena ir par īsu, lai veiktu visu iecerēto. Zināšanas, kas iegūtas Kaŗa Akadēmijā un darbā, jādod tālāk nākošām paaudzēm. Turpinās arī zinātniskais darbs. Auzāns saraksta vairākus zinātniskus darbus astronomijas, topografijas un kaŗa vēstures jautājumos. No tiem jāmin: „Lielais pasaules kaŗš Rietumu frontē” un „Lekcijas par topografiju”.

Arī sabiedriskais darbs prasa savu tiesu. Auzāns ir Latviešu Strēlnieku Biedrības priekšnieks. Kad sāk iznākt Strēlnieku vēsture, viņš ir redakcijas komisijā, un viņa raksti par strēlnieku cīņām un nozīmi pa-

Ziemsvētku kauju atcerē, uzrunājot strēlniekus no Pulvertopa kāpnēm, 1926. gadā.

rādās šīs vēstures slejās. Viņš raksta arī Konversācijas Vārdnīcai. Darbojas daudzās biedrībās un organizācijās, ir korporācijas Fraternitas Vesthardiana goda filistrs.

Turpinās arī plašais palīdzības darbs. Pie Auzāna dzīvo un kopā ar viņa meitām skolojas brāļa meita. Bormaņi ir par mazu lielajai brāļa ģimenei. Strādājot dienām un naktīm, Auzāns iepērk diviem brāļa dēliem jausaimniecības Kurcuma pagastā. Arī paša vēlēšanās ir vecuma dienas pavadīt uz laukiem, un viņš iepērk lauku mājas Kurcuma pagastā, nosaucot tās par Auzāniem. Tas ir vecs muižas centrs ar sagrautām ēkām. Ēkas jāuzceļ. Auzāns pats taisa projektu, pats nedaudzos vaļas brīžos seko būves darbiem. Visa peļņītā nauda aiziet, pēc viņa paša vārdiem, „drošos pamatos” — saimniecības ēku būvei sev un brāļa dēliem, pļavu un lauku uzlabošanai.

Auzāna redzes loks nerobežojas tikai ar to. Viņš ir gaismas un kultūras nesējs visam pagastam. Draudzes baznīca ir pussabrukusi. Auzāns izgādā pabalstu no baznīcas pārvaldes. Baznīca tiek atjaunota, ielikts jauns zvans ar uzrakstu „Dievs, svētī Latviju”. Ar Auzāna rūpēm un gādību sagrautās mācītāja mājas vietā tiek uzcelta jauna ēka. Arī skola mitinās mazā būdiņā. Auzāns palīdz izgādāt pabalstu jaunas skolas būvei un pagasta nama celšanai. Pēc pāris gadiem skaistā Meduma ezera krastos paceļas stalta školaš ēka un pagasta nams ar lielu izrīkojumu zāli. Tiek nodbināta arī krējotava, uzaicināts pārraugš. Auzāns gādā, lai pagasta lopkopību nostādītu uz labākiem pamatiem.

Savā lauku sētā ģenerālis ķeras pie katra darba. Vecas drēbes uzvilcis, viņš dara visvienkāršākos un netīrākos darbus, jo viņa uztverē katrs godīgs darbs

Ģenerālis ar ģimeni Auzānos pie lielās egles.

ir svētīgs. Reiz viņa sētā ierodas bārdains vecticībnieks, jo visi apkārtējie, kad vien paklist ziņa, ka ģenerālis ir mājās, nāk pie viņa pēc padoma. Visiem viņa durvis ir atvērtas, neviens neaiziet bez padoma un palīdzības. Bārdainais vīrs prasa pēc ģenerāļa. Viņš gaida, laikam, parādāmiešus vīru spožā uniformā, ar ordeniem pie krūtīm. Vīram vienkāršās darba drēbēs, kuŗš prasa, kas viņam vajadzīgs, bārdainais īgni atrūc, ka grib runāt ar ģenerāli pašu. Grūti nākas viņu pārliecināt, ka, lūk, šis pats vīrs darba drēbēs ir tas ģenerālis. Tomēr drīz visi vietējie māsas ģenerāli pazīt un vērtēt nevis pēc drēbēm, bet pēc viņa darbiem.

Kaut arī ģenerālim Auzānam ir 60 gadu, viņš vēl pilns spēka un enerģijas. Viņš nepazīst noguruma, redz visu, zina visu, turpina jau mūža pirmā posmā

iesākto darbu — palīdzēt un celt. Pie viņa durvīm gan uz laukiem, gan Rīgā klauvē simtām roku, un katrs lūdzējs aiziet apmierināts. Īpašu uzmanību Auzāns parāda kritušo strēlnieku piederīgiem. Ne viena vien veca māmuļa, ne viens vien sirms lauku tēvs, kas savus dēlus pazaudējis cīņā par Latvijaš brīvību, bet vēlāk savā lūgumā pēc maza Zemes Bankas aizdevuma saimniecībai vai kādā citā vajadzībā iestādēs noraidīts, aiziet no ģenerāļa durvīm pateicības asāras slaucīdams. Jo ģenerāli viņš atradis ne tikai aizstāvi, kas uzņemas visas viņa rūpes uz saviem pleciem, kārtojot viņa lietas valsts iestādēs, bet arī draugu — cilvēku, kas sevi neskaita labāku, kas savu sirdi atver katram, kam palīdzība vajadzīgā.

Viena no spilgtākām ģenerāļa Auzāna rakstura īpašībām bija pazemība. Bet šī pazemība bija tikai pazemība pret Dievu un mīlestība pret savu tuvāko. Nekad viņš neizcēla sevi, savus nopelnus, bet pret netaisnību, korupciju un nepareizu rīcību viņš vienmēr stājās pretim ar augsti paceltu galvu. Viņš nekad nelocījās, nebaidījās neviena. Katram, pat savam augstākam priekšniekam, viņš vienmēr pateica taisnību acīs. Nekādas personīgas pārestības un apvainojumi ģenerāli neatturēja iet vienmēr taisnības ceļu.

Tāpat kā katram cilvēkam, arī ģenerālim Auzānam dzīvē, protams, nācās sastapties ar netaisnību un pārestībām. Bet viņš stāvēja tām pāri.

Kad sākās zemes piešķiršana, kāds no viņa draugiem mudināja ģenerāli zemi steidzīgi pieprasīt, jo visa labākā zeme esot jau gandrīz izdalīta. Ģenerālis atbildēja: „Man nevajaga muižas centra. Kas labs mani strēlniekiem, labs arī man. Manā uztverē strēlnieku panākumi un uzvaras ir visu strēlnieku no-

Brīvajā Latvijā.

pelns, un atzinība pienākas visiem, kas savas dzīvības
ķīlā lika par tautas brīvību, vienalga vai viņi bija
vienkārši karavīri vai augstāki virsnieki." Ģenerālis
pieprasīja neapbūvētu, krūmiem apaugušu zemes

gabalu netālu no savas saimniecības Kurcuma pagastā, kuŗu viņam arī piešķīra.

Lāčplēša Kara Ordeņa Dome ģenerālim Auzānam, kas par nopelniem Ziemsvētku kaujās bija apbalvots ar Krievijas augstāko — Sv. Juŗa ordeni, nepiešķīra Lāčplēša ordeni. Kamdēļ? Tas paliks noslēpums, jo ģenerālis nekad nemēdza runāt ļaunu par citiem. Kad reiz kāds L.K.O. Domes loceklis ieminējās, ka Domes sastāvs patreiz esot ģenerālim nelabvēlīgs, bet lai viņš paciešoties, kad sastāvs mainīšoties, ordeni noteikti dabūšot, ģenerālis Auzāns atbildēja: „Ja vajadzīgs speciāls Domes sastāvs, lai man piešķirtu Lāčplēša ordeni, tad man patiesi tas nav vajadzīgs.”

Ģenerālis bija ideālists un nespēja saprast šaurirdību un skaudību. Ja arī bija cilvēki, kas ģenerāli Latvijā vienmēr centās nobīdīt pie malas, tad viņš sirdī nejuta pret tiem naida un ļaunuma, augstsirdīgi tiem piedeva un viņu rīcību centās aizbildināt ar maldiem un nezināšanu. Viņa devīze bija „Vienībā ir spēks” un cita ceļa viņš nepazina. Runāt par pašam nodarītām netaisnībām viņš nekad nevēlējās, jo tām neveltīja ne mazāko vērību.

Tāpēc arī retais no latviešiem zināja, ka ģenerālim nav piešķirts Lāčplēša ordenis. Kad viņš dzīvoja jau trimdā Anglijā un L.K.O.K. Biedrības pārstāvis pulkv. Meija to uzzināja, viņš ģenerālim rakstīja: „Tiešām esmu bezgala pārsteigts, ka Jums nav piešķirts Lāčplēša Kara Ordenis. Man pilnīgi nesaprotams, kādi motīvi un iemesli tādām solim bijuši. Es personīgi vienmēr esmu bijis tajā pārliecībā, ka vecie strēlnieku vadoņi Ziemsvētku kaujās, kas apbalvoti ar Juŗa ordeni un atgriezušies Latvijā, visi apbalvoti ar L.K.O., un nemaz citādu domu nepie-

laidu arī attiecībā uz Jums kā vienu no galveniem Ziemsvētku kauju vadītājiem. Un tāpēc neatkarīgi no tā, manā un, es esmu pārliecināts, arī citu Lāčplēša K. Ordeņa kavalieru sirdīs Jūs esiet ieskaitīts kā mūsu Lāčplēšu saimes loceklis, jo Jūsu nopelni strēlnieku cīņās ir ierakstīti ar zelta burtiem Latvijas vēsturē uz visiem laikiem. Lai Dievs piešķir Jums arī turpmāk veselību un spēku sagaidīt to brīdi, kad varēsīm atkal atgriezties mūsu mīļā dzimtenē, kad, varbūt, būs iespējams notikušo kļūdu labot.”

Pulkvedis Meija nebija vienīgais virsnieks, kas augsti cienīja ģenerāli. Tādu bija daudz.

Pulkvedis Kārlis Lobe, pats būdams vecais strēlnieks, par Auzānu kādā vēstulē raksta:

„Esmu uz ģenerāli raudzījies caur laukā, esmu viņu uzklusījis miera laikā, esmu viņā redzējis daudz cīnītāja vienkāršības un latviešu kaņāvīra gara spēka. Andrejs Auzāns ir viens no lielākajiem mums zināmiem latviešu kaņāvīriem.”

Ne mazāk atzinības pilni ir veco strēlnieku virsnieka, tagadējā globālā strēlnieku pārstāvja pulkv. Pēterā Dardzāna vārdi:

„Auzāns bija ne tikai pirmklasīgs štāba virsnieks un plānotājs, bet arī rezolūts un bezbailīgs kauju virsnieks . . . Vairākus gadus šo rindīņu rakstītājam nācās sadarboties ar Auzānu rakstu krājuma „Latviešu Strēlnieki” redakcijas kolēģijā. Man tagad jāatzīst, ka otru tādu cilvēku ar tik asām un kristālskaidrām domāšanas spējām savā mūžā neesmu saticis.” („Strēlnieks”, 1969. g. 73. lpp.)

Pulkvedis Arvids Skurbe, atminoties ģenerāli Auzānu, raksta:

„Par ģenerāli Auzānu, būdams viņam padots kā 4. Vidzemes strēlnieku pulka rotas komandieris, varu

Auzānos, ražu ievācot, 1935. gadā

teikt, ka viņš bija liela apgarota persona, kuŗa ar savu klātbūtni pacēla strēlnieku garu, iedvesa viņiem drosmi un pašpaļāvību. Viņš bija grūtos brīžos cīņas laukā, putenī un salā, ne tikai kā komandieris, bet arī kā tēvs un cīņas biedrs.

Viņš vienmēr izcēlās ar savām bagātām zināšanām un vērtīgiem padomiem”.

Šīs rakstu rindas pauž to cieņu un uzticību, ko latviešu kaŗavīri jūta pret Auzānu, un tas viņam bija vairāk vērts par ordeņiem un privilēģijām.

Visu ģenerāļa personīgo dzīvi raksturoja vienkāršība. Viņa mājās bieži pulcējās draugi un paziņas, viņa viesībās vienmēr šalca smiekli un skanēja asprātības, viņa stāstos un nebeidzamos jaukajos jokos klausījās ar prieku kā veci tā jauni, bet viņa

mājas nebija lepnas, viņa galds nelūza no ēdieniem, viņa sieva un meitas nelepojās ar skaistām drēbēm. Vienkāršība bija viņa dzīves devīze. Un tikai tamdēļ, ka viņa paša prasības bija minimālas viņš varēja plaši atvērt savu roku un sirdi, palīdzot citiem.

Visi, kas tuvāk pazina ģenerāli Auzānu, izjuta viņa personības pievilcību. Pret dāmām līdz pat sirmam vecumam viņš bija vienmēr uzmanīgs un galants. Vēl tagad tie, kam nācās redzēt viņu kādā Strēlnieku Biedrības sarīkojumā, atceras kā ģenerālis, noklausoties kādu domstarpību, ar viņam parasto humoru izsaucis: „Neaizmirstiet, kungi, ka dāmām vienmēr taisnība”.

1933. gadā ģenerāli Auzānu, maksimālo dienesta vecumu sasniegušu, atvaļina no kuŗa dienesta. Viņš vēl jūtas jauns, spēka ir daudz. Jau no agra rīta viņš redzams savas saimniecības laukos. Visur viņš pieliek savu roku. Tiek celtas ēkas, drenētas pļavas, retināts un uzkopts mežs. Auzāns kopj savu saimniecību ar latviešu zemnieka mīlestību. Zeme ir pateicīga. Līdz šim vienmēr vēl šai zemei bija jādod, bet tuvojās laiks, kad zeme sāks dot atpakaļ. Ēkas ir uzceltas, saimniecība priekšzīmīgi nostādīta un iekopta. Ģenerālis. kuŗa matos jau redzams pirmais sniegs, varētu sākt baudīt sava darba augļus.

ZEM OKUPĀCIJAS VARAS UN TRIMDĀ

Liktenis tomēr lemj citādi. 1940. gada jūnijā Latvijai pārslīd baiga ēna. Pāri robežai veļas sarkano tanku rindas. Seko smaga vasara un ziema. Tāpat kā Krievijas revolūcijas laikā, arī tagad Auzāna lielākais atbalsts ir viņa sieva. Viņa nebaidās uzņemties nekādas grūtības, nekāds upuris viņai nav par lielu. Ģenerāli ar sievu visu mūžu vienoja dziļas draudzības un mīlestības saites. Mūža vakarā ģenerālis teica, ka sieva vienmēr bijusi viņa labākais draugs; viņas pašai dziedīgā mīlestība tam palīdzējusi pārvarēt visas grūtības un gaišākas padarījusi vistumšākās dienas.

1941. gada martā Auzāna mājās ierodas bruņoti vīri. Dažu stundu laikā viņam mājas ir jāatstāj. Ģenerāli tas nesatrauc. Šai mirklī viņi abi ar sievu ir vienoti ticībā, ka viss tas, ko Dievs dara, nāk tikai par labu, pat tad, ja Dieva prāts nav cilvēkam izprotams. Tautas milicijas vīriem ģenerālis, ratos kāpjot, jokodamies saka: „Jums nu gan vajadzēja mani vismaz ar mūziku izvadīt pēc visa tā, ko es esmu šī pagasta labā darījis.”

Ģenerālis iebrauc Rīgā. Nav izslēgts, ka vietējo varas vīru rīcība, atsavinot labi iekoptās mājas, izglāba ģenerāļa dzīvību. Šāda pārvietošanās īsi pirms 1941. gada jūnija izsūtīšanām daudzos gadījumos bija pietiekama, lai sajauktu pēdas.

Vācu okupācijas pirmo laiku Auzāns dzīvo Rīgā, bet vēlāk atgriežas savās lauku mājās. Sarkanajam

Ar sievu un meitu Aleksandru Rendsburgas nometnē, Vācijā, 1947.

vilnim vēlreiz veļoties pāri Latvijai, viņš ar ģimeni 1944. gada augustā dodas trimdā.

Trimdas dzīvē svaidīts pa neskaitāmām Vācijas nometnēm, viņš beidzot 1948. gadā nokļūst Anglijā. Sirmajam ģenerālim jau ir 78 gadi, bet viņš vēl arvienu ir spīrgts miesās un mošs garā. Stokportā dzīvojot, viņš redzams visos latviešu sarīkojumos. Viņš aktīvi darbojas latviešu sabiedriskā dzīvē un Daugavas Vanagu organizācijā, kas viņu ieceļ par savu goda biedru, lasa priekšlasījumus par strēlnieku cīņām un vienmēr nešaubīgi tic, ka nāks diena, kad viņš atkal varēs atgriezties brīvajā Latvijā.

Zemes mīlestība ģenerāli neatstāj arī trimdā. Viņš kopj savu mazo dārziņu. No neizkoptā zālāja izveido miniaturu augļu dārzu, iestāda ogu krūmus, audzē puķes un saknes. Agrās rīta stundas viņš veltī savu atmiņu rakstīšanai. Dievkalpojumos Mančesteras Sv. Annas baznīcā viņš vienmēr redzams parastā vietā,

paceļot savu sirdi lūgšanā par zaudēto dzimteni, par mīļajiem cilvēkiem, kas nes tur smago verdzības jūgu.

1951. gada pavasarī Stokportas latvieši atzīmē ģenerāļa Auzāna 80-to dzimšanas dienu. Šo vakaru ar savu klātbūtni pagodina arī Latvijas sūtnis Lielbritānijā Kārlis Zariņš. Pulcējas tautieši no visas Anglijas. Ar sirsnīgiem cieņas un mīlestības pilniem vārdiem latviešu trimdinieku saime cildina sirmo ģenerāli.

Stokporta ir bieži pelēkā miglā tinusies, bet ģenerāļa mājās vienmēr deg saule, viņa gaišās sirds saule, kuŗas stari silda katru, kas nonāk tās lokā. Visu mūžu viņš ir palīdzējis un devis citiem, darīdams to ne kā upuri, bet no mīlestības pilnas sirds.

80 gadu jubilejas aktā Stokportā, Anglijā. Aiz ģenerāļa un dzīvesbiedres sūtnis K. Zariņš. Pa kreisi piederīgie.

Arī tagad viņš turpina dot visiem, kas ir ap viņu, no savas bagātās pieredzes un sirds siltuma.

Ja arī ģenerāļa Auzāna kaŗavīra gaitas ir zināmas daudziem, taču tikai tie, kam bija lemts dzīvot viņa skaidrās sirds gaismā, pilnībā zina, ka viņš bija viens no retajiem cilvēkiem, kas nepazina ļauna. Pieredzējis kaŗa šausmas, revolūcijas elli un trimdas smagumu, viņš tomēr līdz mūža beigām paturēja sirds siltumu. Viņš ticēja labajam cilvēkā un katrā cilvēkā tikai labo meklēja; līdz ar to katram, kas ar viņu dzīvē saskārās, bija pašam jāķļūst labākam.

Ģenerālis Auzāns mēdza teikt: „Esi citiem paraugs savā darbā, ģimenes dzīvē un visur citur ne ar vārdiem, bet ar darbiem. Pildi vienmēr savu pienākumu, tad Dievs tavu dzīvi kārtos”. Viņa darbos spilgti izpaudās mīlestība pret Dievu, tautu un tuvāko, un visa viņa dzīve bija tās apliecinājums.

Mūža pēdējās dienās, pēc visām ciešanām un pārbaudījumiem, viņš saka: „Mēdz teikt, ka dzīve nav rožu dārzs, bet mana dzīve ir vienmēr bijusi kā rožu dārzs.” Viņa dzīve bija patiesi kā krāšņs rožu dārzs, jo šai dzīvē jau klusajā Bormaņu sētā uzplauka un visu mūžu rūpīgi kopta auga, ziedēja un smaržoja mīlestības roze.

Dievs sirmo ģenerāli aizsauc aizsaulē negaidot. Vēl vakarā viņš ir spirtgs un vesels, visu dienu nostrādājis dažādos saimniecības darbos, bet naktī viņu pēkšņi pārsteidz triekas lēkme. Un pēc dažām dienām, 1953. gada 23. martā, viņš slēdz acis uz mūžību.

Liels pavadītāju pulks pulcējas Kristus baznīcā, aizvadot strēlnieku ģenerāli pēdējā gaitā. Šķirstu sedz sarkanbaltsarkanais Latvijas karogs, un ģenerālim uz krūtīm, kā viņš to bija vēlējis, ir viņam

Ģenerāļa Auzāna kaps Stokportā, Anglijā.

80. dzimšanas dienā dāvātais nacionālais karodziņš.

Kapā birst trīs saujas no dzimtenes atvestās smilts. Ir beidzies kāds mūžs. Censoņa un varoņa mūžs.

Anglijā, Stokportas pilsētas kapos dus sirmais ģenerālis, bet viņa gars, kopā ar citu dzimtenes sargu aizsaules pulkiem, mūžam mājos Daugavas krastos, jo tikai Latvijai un latviešu tautai pukstēja viņu sirdis.

KĀ LAI PIEMINAM MĒS?

Kā lai pieminam mēs
mūsu varoņus mūžībā aizgājušos?
Mūsu varoņus kritušos, Brāļu kapos guldītos,
moku ceļos zudušos, svešās zemēs dusošos,
kapos zināmos, kapos nezināmos. —
Kā lai pieminam tos?

Vai tikai atceres svētkos?
Kad karogus ienesam, ar runām svinīgām,
ar svecēm degošām, ar galvām noliektām,
Kad klusuma brīdī tos godinām.

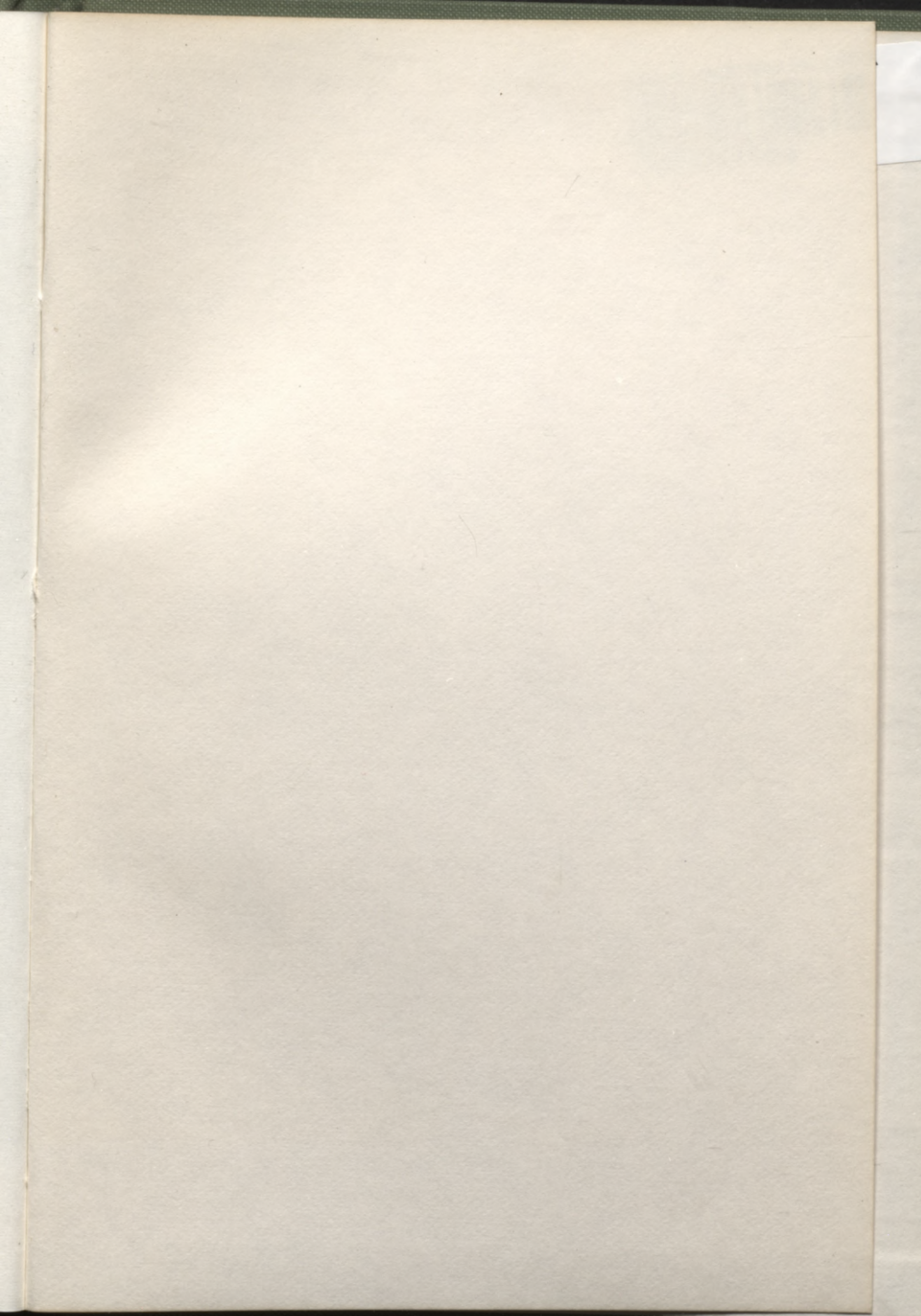
Kā lai pieminam mēs
mūsu varoņus kritušos,
mūsu varoņus aizsaulē aizgājušos?
Vai tikai svētkos un svētbrīžos?

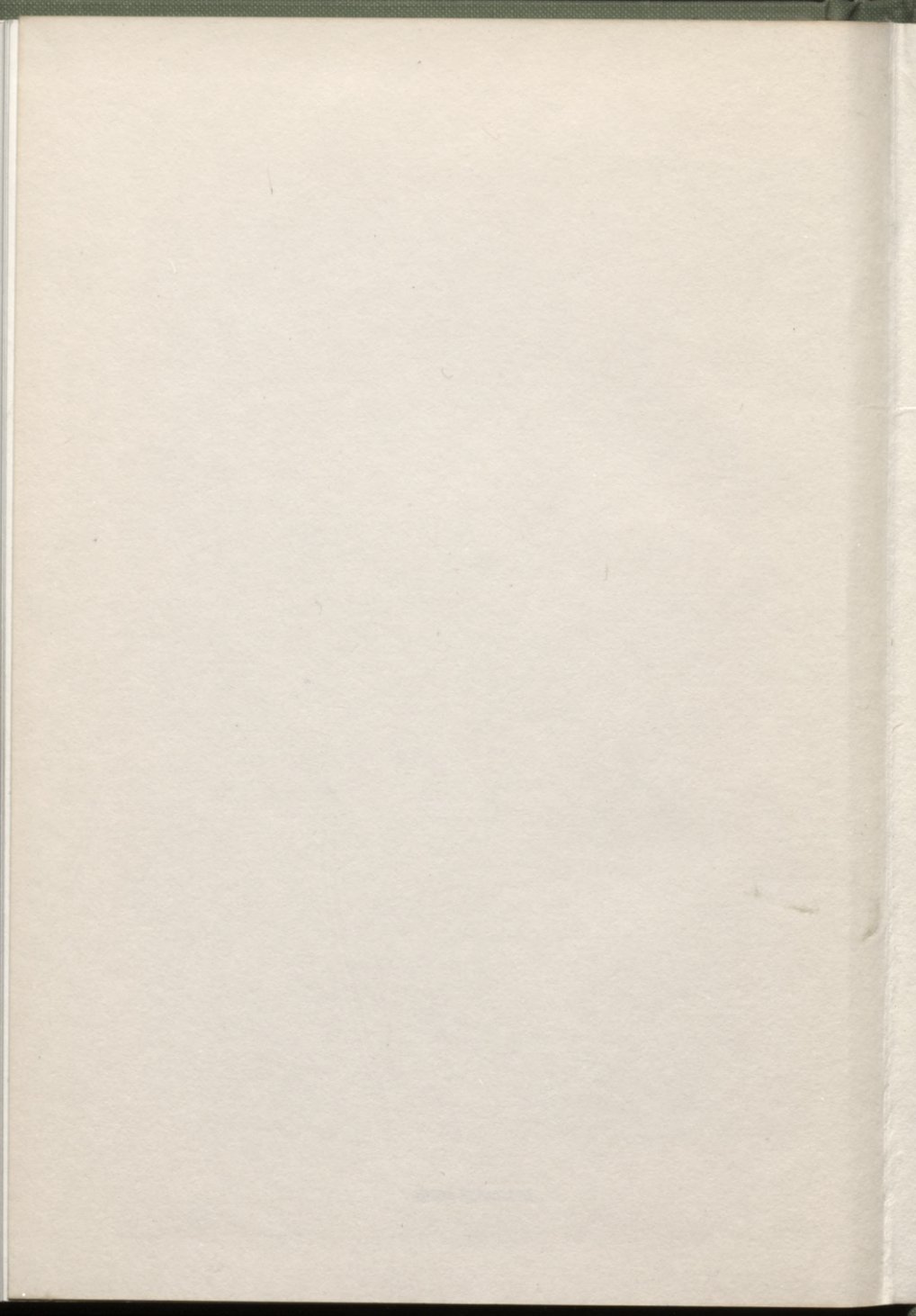
Vai arī ikdienas — ar domām un darbiem?
Viņu pēdās staigājot, ticot un neaizmirstot.
Par brīvību cīnoties vienoti garā —
saucot un neapklustot!
Kā viņi to darīja — Latvijai dzīvojot,
Latvijas brīvībai dzīvības ziedojot. —
Mūžīgo uguni, sirdīs degošo,
vienmēr kā svētumu sargājot, glabājot!

Latviešu kara veterānu strēlnieku biedrības Kanadā Ziemeļtiku kauju atceres vakarā 1971. g. 9. janvārī, Latviešu namā, Toronto, ģen. Auzāna 100-to dzimšanas dienu pieminot. Pirmā rindā ģen. Auzāna atraitne Marija un meitas Aleksandra ar vīru Ādolfu Sudmali (pa labi) un Lidijs ar vīru Arnoldu Ticmani (pa kreisi).

DAINA PRESS LTD.

1.20

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

0304047453

